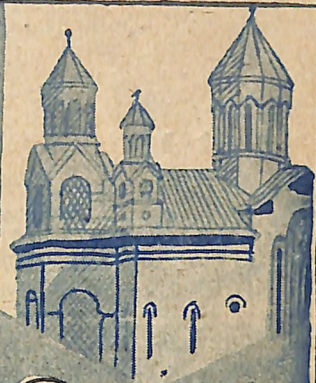

ՄԱՆԿԱԿԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

835

Ֆ-89

ԹԻԻ 14.15

ՌԱՅՆԵԿԷ
ԱՂՈՒԷՍԸ

ԼԷՅ

20

„MASIS“
SOCIETATE ANONIMA DE EDITURA
CAPITAL SOCIAL LEI 500.000
SEDIUL — BUCUREȘTI — B-dul MARIA No. 8 Etaj II

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ.

«ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»Ը լրացուց իր Ա. վեցամսեան, յոյս տեսած են 12 հասոր գրքեր 24 պատմութեան, 400 էջերու մէջ, ընտիր քուղի վրայ եւ պատկերազարդ: Գինը խիստ քիչ անակում է, ամէն ընթացիկ մասշէլի դարձնելու ցանկութեամբ:

Կը խնդրուի փակել առաջին վեցամսեայի հաշիւները՝ դրկելով փոխարժէքը:

ԲԱՅՈՒԱԾ Է ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՌԱՄՍԵԱՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ:

Պայմաններ՝

Ռումանիոյ համար	Լէյ 110.—
Պուլկարիոյ համար	Լէվա 80.—
Ֆրանսայի համար	Ֆր. Ֆր. 15.—
Գործակալներու համար	մասնաւոր գեղջ

Տպարան „Աստորիա“
București, Tipografia „ASTORIA“ Pictor Luchian No. 14 Tel. 43825

855
\$-89

30 MAY 2011

«ՄԱՍԻՍ» Ռ-ՀԱՅ ՀՐԱՏ. ԱՆԱՆ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԻԻ 14-15

ՎԻԼՀԵԼՄ ՖՐՕՆԵՄԱՆ

ՌԱՅՆԵԿԷ ԱՂՈՒԷՍԸ

Գերմ. Թարգ. Օր. է. Սարգսեան

Տպարան „Աստորիա“ Ե. Սարգսեանի
Բիբոս Լուսիան 14
1935

„MASIS“
SOCIETATE ANONIMA DE EDITURA
CAPITAL SOCIAL LEI 500.000
SEDIUL — BUCUREȘTI — B-dul MARIA No. 8 Etaj II

ԾՆՈՂՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ.

«ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ»Ը լրացուց իր Ա. վեցամսեան, յոյս տեսած են 12 հասոր գրքեր 24 պատմութեան, 400 էջերու մէջ, ընտիր քույրի վրայ եւ պատկերազարդ: Գինը խիստ քիչ անակում է, ամէն ընտանիքի մասջելի դարձնելու ցանկութեամբ:

Կը խնդրուի փակել առաջին վեցամսեայի հաշիւները՝ դրկելով փոխարժէքը:

ԲԱՅՈՒԱԾ Է ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՌԱՄՍԵԱՅԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ:

Պայմաններ՝

Ռումանիոյ համար Լէյ 110.—

Պուլկարիոյ համար Լէվա 80.—

Ֆրանսայի համար Ֆր. Ֆր. 15.—

Գործակալներու համար մասնաւոր գեղջ

Տպարան „Ասթորիա“
București, Tipografia „ASTORIA“ Pictor Luchian No. 14 Tel. 43825

838
\$-89

U 6 AUG 2010
30 MAY 2011

«ՄԱՍԻՍ» Ռ-ՀԱՅ ՀՐԱՏ. ԱՆԱՆ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԻՒ 14-15

ՎԻԼՀԵԼՄ ՖՐՕՆԵՄԱՆ

ՌԱՅՆԵԿԷ ԱՂՈՒԷՍԸ

Գերմ. Թարգ. Օր. Է. Սարգսեան

Տպարան „Ասթորիա“ Ն. Սարգսեանի
Բիբոս Լուսիան 14
1935

ՌԱՅՆԵԿԷ ԱՂՈՒԷՍԸ

Կենդանիներու թագաւոր առիւծը աշխարհի խաղաղութիւնը տպահովելու համար բոլոր կենդանիները իր պալատը կը հրաւիրէ:

Գարունը եկաւ: Անտառներն ու դաշտերը կանաչացան, խոտ ու տերեւ կը փայլէին մեղմ արեւին տակ: Գարնան գաղջ քամին անոնց բուրմունքը կը տարածէր ծաղկած մարգագետիններուն վրայ: Զինձ արեւը կը փայլէր կապոյտ երկինքին երեսը, իսկ թռչունները կը խայտային օդին մէջ: Եւ վերը՝ կապոյտին մէջ կը ճուռողէին սարեակները:

Այդ ատենները՝ կենդանիներու թագաւոր առիւծը պալատական օր մը նշանակեց: Փողերը հրնչեցին եւ մուկետիկները ցրուեցան աշխարհի չորս կողմը:

Զուարթ աղմուկով և ուրախ փողերու կանչով եկան դիւցազուններն ու քաջ ախոյեանները, եկան բոլորը՝ հպարտ հրաւիրեալներն ու մեծ իշխանները, որովհետեւ խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատուէր եւ ոչ ոք մէկուն վրաս հասցնել չպիտի կարենար: Զէնքերը վար պիտի դրուէին: Թագաւորը խոստացեր էր նաև զանգստներ լսել և զրկուածներու դատը տեսնել:

Ո՛վ կրնայ թուել այն բոլոր կենդանիներուն անունները, որոնք շարք շարք դէպի պալատ կը յառաջանային: Արքունի դղեակը հիւրերու քանակէն կ'եռար ու կ'եփէր: Բոլորն ալ յարգանքով առիւծ թագաւորը կը բարևէին:

Բայց ուր որ ալ հրաւիրեալները հաւաքուէին, թէ թագաւորական դահլիճները, թէ բակը կամ վերնագաւիթը, մէկը կար որ անոնց մէջ չէր գտնուեր՝ այդ Ռայնէկէ աղուէն էր: Չափազանց գէշ արարքներով ծանրաբեռնուած էր իր խիղճը, իսկ միւս կողմէն ալ իր Մալէպարտուս ամբողջ թագաւորի դղեակէն աւելի ապահով էր: Ամէն տեղ ուր քանի մը հիւրեր իրարու քով գային, իսկոյն Ռայնէկէի չարութեան մասին կը պատմէին, կը խօսէին իր աւագաւորութեան մասին և կը մեղադրէին զինքը: Միայն Իշղարը (*) խուկը ձևանար երբ Ռայնէկէի արարքներուն վրայ խօսք ըլլար, որովհետև իր եղբօրորդին էր:

Ի՞նչպէս գոյլը և ուրիշ կենդանիներ Ռայնէկէէն կը գանգատին:

Առիւծը՝ շրջապատուած իր մեծամեծներով, բազմած էր գահին վրայ: Յանկարծ ներս մտաւ գայլը, շրջապատուած իր ընկերներով, ազգականներով և ամբողջ տոհմով: Ան այսպէս սկսաւ իր գանգատը.

— Բարձրաճնուող տէր-արքայ, ինծի արգարութիւն և ողորմութիւն շնորհեցէ՛ք. մեղքցէք այն բոլոր վնասներուն համար որ կրած եմ Ռայնէկէ աղուէսէն: Ան ինձ հասցուցեր է շատ վնասներ և մեծ վիրաւորանքներ: Երեք երեխաներս կուրցուցած է: Անոնք տունը պառկած են աչքերուն լոյսը կորսնցուցած ու յաւիտեան կուրութեան դատապարտուած: Նոյնիսկ ինծի այդ խաբեբան սուր ծաղրով վիրաւոր-

(*) Աղուէսագգի, գէւ հոսող կենդանի սը:

րած ու վշտացուցած է:

Յանկարծ առաջ եկաւ փոքրիկ շնիկ մը, որ ֆրանսերէն կը խօսէր: Ան դառնօրէն գանգատեցաւ թէ ինչքան ինքը թշուառ էր: Անցեալ ձմեռ կտոր մը երշիկ էր ճարեր, ան ալ Ռայնէկէն խլեց:

Յետոյ առաջ նետուեցաւ կատուն, որու աչքերը բարկութենէն կը կայծկլտային.

— Ողորմած տէր արքայ, կրնայ ըլլալ որ դուք Ռայնէկէի թշնամի ըլլաք, որովհետև բոլորս ալ, մեծ ու փոքր, իրմէ կը վախնանք: Սակայն ինչ որ շնիկը պատմեց, այդ շատ տարիներ առաջ էր և երշիկն ալ իմինս էր: Անգամ մը, գիշերը ջաղացք մը հասայ: Չաղացպանը կը քնանար, երշիկը անորմէ գողցայ: Ուրեմն ես եմ երշիկը ձեռք անցուցած, շնիկը ոչ մէկ իրաւունք չունի անոր վրայ:

Հոս յովապը խօսքի մէջ մտաւ և ըսաւ.

— Կատու բարեկամ, ձգէ մէկդի անցած պատմութիւնները. մեզի անոնցմով մի գրադեցներ: Ռայնէկէն անկիրթին ու անպատիւին մէկն է, գող է և ոճրագործ: Կը գողնայ ու կը յափշտակէ, և նոյնիսկ թագաւորին չպիտի խնայէ եթէ իւղոտ պատառ մը ձեռք ձգելու յոյսը ունենայ: Դեռ երէկ արգիլեցի զինքը, ամէնէն մեծ անիրաւութիւններէն մէկը գործելու: Խօսքս նապաստակի մասին է, որ պատիւը ունիմ ձեզի ներկայացնելու: Խաղաղութիւնը և թագաւորի հրովարտակը պատրուակ բռնելով, ձեռնարկեր էր նապաստակին քրիստոնէական կրօնը և ժամասացութիւն դաս տալ, կ'ուզէր գայն տիրացու ընել: Նապաստակը ստիպուած եղաւ առջևը ծունկի գալու և միասին սկսան պատարագ մատուցանել: Սակայն Ռայնէկէ իր յափշտակիչի բնազդէն չէր կրնար հրաժարիլ: Նապաստակը արդէն իր ճիրաններուն մէջ էր առած և խեղդած կ'ըլլար եթէ դիպուածով այդ ճամ-

բէն չանցնէի: Հեռուէն իրենց երգը լսած էի: Երբ մօտ եկայ, Ռայնէկէ նապաստակը կը խեղդէր. երբ ինծի տեսաւ՝ փախաւ: Ահա՛, կը տեսնէք խեղճ նապաստակին պարանոցի թարմ վերքը, այս բարեպաշտ մարդը որ դեռ ոչ ոքի վատութիւն չէ ըրած: Կը կրկնեմ, տէր թագաւոր և դուք քաջ ընկերներ, եթէ այս գողը, աւագակը շարունակէ թագաւորի յայտաբարած խաղաղութիւնը անպատիժ խանգարել, շատերը թագաւորը պիտի մեղադրեն, և իրեն ու իր երախաներուն տարիներ շարունակ չպիտի ներեն:—

Գայլը աւելցուց.

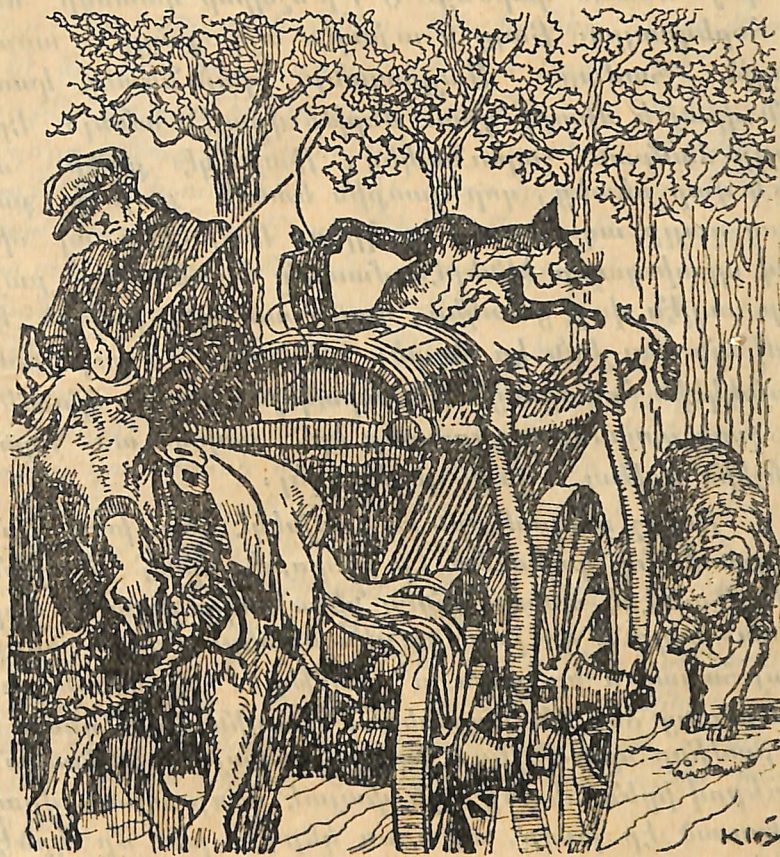
— Ի հարկէ՛, շատ ճիշդ է, Ռայնէկէ պետք է պատժուի: Անոր մահը բոլորիս ալ օգտակար պիտի ըլլայ, և պիտի կարենանք խաղաղ կեանք վարել: Իսկ եթէ նորէն ներէ՛ք, այն ստեն ա՛յ աւելի յաճախ պիտի խաբէ մեզի:

Իշդարը թագաւորին առջև կը պաշտպանէ Ռայնէկէն:

Իշդարը Ռայնէկէի եղբորորդին էր: Այդ պատճառով աղուէսին հոգը վրան առաւ, թէն աղուէսը կեղծաւոր ու վատ մարդ էր, և ըսաւ յանդուգն եղանակով.

— Պարոններ, թշնամիին բերնէն գովաւանք ո՛չ ոք չի սպասեր: Այդ ապացուցիք հօրեղբորս նկատմամբ: Եթէ անձամբ պալատ եկած ըլլար և թագաւորը զինքը մարդասիրօրէն ընդունէր, այն ստեն պիտի գգուշանայիք զինքը զրպարտելէ, յանդիմանելէ և մեպի այստեղ անցած-գացած պատմութիւններով զբաղեցնելէ: Ձեր իրեն հասցուցած վնասներուն վրայ խոհեմութեամբ լռեցիք:

Յայտնի է որ, ձեզմէ՛ թագաւորին առջև կանգնած պարոններէն ոմանք, Ռայնէկէի հետ դաշինք են կապած: Կ'ուզէիք հաւասար ընկերներու նման ապրիլ և հոգն ու վտանգը իրարու հետ տանիլ: Սակայն անգամ մը, սաստիկ ցուրտ ձմեռուան մը ընթացքին,

Ռայնէկէ Բանի մը ձուկ վարճեց...

քիչ մնաց որ հօրեղբայրս գայլի ագահութեան զոհ երթար: Սայլապան մը, սայլին վրայ մեծ տակառ մը ձուկ բեռցուցած կ'երթար: Գայլը սիրով պիտի ուզէր

ձկներէն ճաշակել, բայց դրամ չունէր վճարելու: Այն ժամանակ հօրեղբայրս ստիպուած եղաւ ճամբուն վրայ երկննալու և սատկած ձկանալու: Երբ սայլապանը մօտեցաւ, շուտ մը սայլէն վար ցատկեց, սուրը դուրս քաշեց և կ'ուզէր հօրեղբայրս սպաննել: Սակայն երբ հօրեղբայրս տեղէն չշարժեցաւ, սայլապանը զայն մեռած կարծեց: Օ, ինչպիսի վտանգի մէջ էր հօրեղբայրս: Բայց և այնպէս այդ քայլը առաւ գայլին համար: Սայլապանը զայն նետեց կառքին վրայ և միտքը դրաւ մորթը վրայէն հանել: Երբ սայլը ճամբան շարունակեց, Ռայնէկէ քանի մը ձուկ վար նետեց, զոր կառքին ետեւէն քաշն ի քաշ եկող գայլը ագահաբար կը կլլէր: Ռայնէկէն ալ սիրով պիտի ուզէր ձկներէն մաս մը ունենալ. բայց երբ սայլէն վար ցատկեց, գայլը ամբողջը լափած էր և միայն փուշերն էր ձգած: Զանոնք չարութեամբ Ռայնէկէին հրամցուց: Անտարակոյս, գայլը պայթելու չափ ստամոքսը լեցուցեր էր. ստիպուած եղաւ բժիշկին երթալ և լեղի դեղեր կլլել:

Ուրիշ անգամ մըն ալ Ռայնէկէ գիր խող մըն էր գտած, որ կախուած էր խարոյկի վրայ՝ ծուխին մէջ: Ռայնէկէ պատուհանէն ներս սողոսկեցաւ, վար բերաւ խողը և դուրսը՝ գայլին նետեց: Բայց շները վրայ հասան և իր աղուոր մորթը պատուեցին: Երբ անոնց ձեռքէն ազատեցաւ՝ գայլին մօտ գնաց և իր բաժինը պահանջեց: Գայլը սակայն հեգնական բառերով իրեն նետեց այն փայտէ կեռը որուն վրայ կախուած էր խողը. «Ա՛ս առ կեր, և լաւ մը կրծէ՛ աղեկ մը կը գիրնաս ատով», հեգնեց ան: Ռայնէկէ անօթութենէն չէր կրնար խօսիլ: Երևակայեցէ՛ք թէ ի՞նչ կը մտածէր անիկա այդ վայրկեանին: Վատ թարագոյնը սակայն պիտի չպատմեմ: Թող ի՞նքը, Ռայնէկէն ըսէ, երբ պալատ գայ: Նապաստակն ալ

Ռայնէկէն կը գանգատի, հեքեաթներ կը պատմէ և օճառի պղպշակներ կ'արձակէ: Իր դասը չէր սորված՝ այս է ամբողջը. այդ պատճառով Ռայնէկէ պէտք է զինքը պատժէր: Անառակ տղաքներու թիւը որչափ պիտի շատնար, եթէ բոլոր անառակութիւններն ու տղայամտութիւնները անպատիժ մնային: Ինչո՞ւ կը գանգատի շնիկը: Այն երշիկը, զոր Ռայնէկէ ձեռքէն խլեց՝ գողցուած էր: Երբուրնէ՞ գողի ձեռքէն աւարը խլելը աւագակութիւն կը համարուի: Գողերը պէտք է հետապնդել և պատժել: Ո՞վ կրնար Ռայնէկէն կշտամբել, եթէ գողը կախաղան հանէր: Հրաժարեցաւ ատկէ՝ որովհետեւ միայն թագաւորը իրաւունք ունի մահուան դատապարտելու: Ո՛չ, Ռայնէկէ արդար է, ան ոչ մէկուն փրօս չի հասցըներ: Այն ժամանակէն սկսեալ, երբ թագաւորը խաղաղութիւն յայտարարեց, որսի չ'ելլեր այլևս: Օրուան մէջ անգամ մը միայն կը ճաշէ և կ'առանձնանայ վանականի մը նման: Տարիէ մը ի վեր միս չէ կերած, ոչ որսի ոչ ալ հաւի: Լքած է իր Մալէպարտուս դղեակը և իրեն համար վանք մըն է շինած: Հոն կ'ապրի մինակը, մայէ շապիկ մը հագած, կը տանջէ ինքզինքը, և իր հին մեղքերը կը քաւէ: Անօթութենէն ու ծարաւէն բոլորովին տժգուներ ու նիհարցեր է: Ինչո՞ւ կը մեղադրէք զինքը այս տեղ՝ ուր չի կրնար պաշտպանուիլ: Եթէ այստեղ ըլլար, ոչ ոք չպիտի համարձակէր իրեն դէմը խօսք մը ըսել:

Արջը՝ խոր սուգի մէջ կը ներկայանայ թագաւորին և Ռայնէկէն կ'ամբաստանէ որպէս ոճրագործ:

Հապիւ թէ Իշղարը վերջացուց, երբ աքաղա-

ղը իր ամբողջ տոհմին հետ միասին թագաւորին պալատը հասաւ։ Պատգարակի մը վրայ դադաղի մէջ բերած էին մեռած հաւ մը։ Ռայնէկէն գայն սպաննած և վիզն ու գլուխը կրծած էր։ Պարոն ա- քաղաղը մօտեցաւ թագաւորին և ըսաւ։

— Ողորմած տէ՛ր, տէ՛ր թագաւոր, ուշադիր եղէ՛ք խօսքերուս ողորմածութեամբ, և մեղքցէ՛ք ինձ ու երեսաներուս հասած դժբախտութեանը համար։ Յուրտ ձմեռը անցեր էր, խոտ ու ծաղիկ կը վարդարէին դաշտ սւ մարգագետին, ծառերը կա- նաչ տերևներով ծածկուեցան։ ամբողջ բնութիւնը շքեղօրէն դարդարուեցաւ։ Ես բոլորովին ուրախ էի, որովհետեւ երկու անգամ տասը տղայ էի մեծցուցեր, և կինս ալ, Մարին, երկու անգամ եօթը աղջիկ էր թխներ։ Բոլորն ալ ժիր ու առողջ էին և բակին շուրջը՝ զոր վանականները ամուր պարիսպով մը շրջապատեր էին, իրենց համար ուտելիք կը փնտռէ- ին։ Վեց ժիր ու համարձակ շուներ վանքը կը պաշտպանէին։ Անոնք պատիկներուս վրայ ալ կը հակէին, հետեւնին կը խաղային և շատ կը սիրէին դանոնք։ Սակայն Ռայնէկէն գիշերը պարիսպներուն շուրջը կը պտտէր, լրտեսելու համար թէ ի՞նչպէս կրնայ ներս սողոսկիլ։ Վատ աւագակը կ'ստէր մեզ և մեր խաղաղ կեանքը։ Երբ շները իրեն հոտը կ'առ- նէին, ստիպուած էր արագօրէն փախիլ, եթէ ոչ զինքը կը բզբտէին։ Բայց անգամ մը բռնե- ցին և լաւ մը մորթը ճմութեցին։ Ժամանակ մը հանգիստ ըրինք։ Շուտով նորէն եկաւ, այս անգամ վանականի հագուստներով։ Ինծի նամակ մը յանձ- նեց, որուն վրայ Ձեր կնիքը կար։ Այնտեղ գրուած էր որ երկրի մէջ խաղաղութիւն և ամէն մէկուն ապահովութիւն էիք խոստացեր։ Ռայնէկէ աւելցուց թէ ճգնաւոր էր եղեր, լուրջ ուխտ էր ըրեր և

մեղքերը պիտի քաւէր։ Այնպէս որ պէտք չունե- ինք իրմէ վախնալու, այլևս կրնայինք ապահովու- թեան մէջ ապրիլ։ Իբր թէ բոլորովին միս ուտելէ հրաժարեր էր։ Ինծի ցուցուց իր վանականի սքեմը և պարեգօտին տակը՝ մաղէ հագուստ մը։ Ներկայա- ցուց ինծի նաև վանահայրէն վկայական մը։ Հրա- ժեշտ առաւ ինձմէ երկիւղած ողջոյնով մը և ըսաւ. «Վանքս կը վերադառնամ, դեռ քանի մը պատուիր- ուած աղօթքներ ունիմ կարդալիք։» Եւ հեռացաւ աղօթազիրքը կարդալէն։ Որովհետեւ ուրախ էի ու անհոգ, կանչեցի երեսաները և Ռայնէկէի բերած լուրը յայտնեցի իրենց։ Որչա՛փ ուրախացան։ Բարձ- րաձայն գոռալով ու գոչելով ցրուեցան վանքի առ-

Ռայնէկէ մեզի յրեւոյր եր...

ջի ծաղկած մարգագետին վրայ։

Ռայնէկէ մեզի լրտեսեր էր. երամը դար- պասէն անդին քչեց, իմ ամէնէն աղուոր պատիկս բռնեց ու բզբտեց։ Զարմացած՝ բակն էինք փախեր։ Սակայն սոյդ ժամանակէն սկսած, ալ մեզի ոչ ոք չէր կրնար պաշտպանել։ Օր ու գիշեր դարան կը լարէր մեր դէմ եւ մէկը միւսին ետեւէն երեսանե- րըս կը յափշտակէր։ Մարտահով անոնց թիւին նը- ուաղիրը կը տեսնէի։ Վերջ ի վերջոյ մնացինք հինգ

հոգի, զոր Ձեր առջև կը տեսնէք: Իմ ամէնէն սիրելի աղջիկս, որ այստեղ պատգարակին վրայ Ձեզ կը բերեմ, դեռ երէկ խեղդեց, սակայն շները զինքը փախցուցին: Ողորմեցէ՛ք ինձի, կը տեսնէք ինչ զժբախտութեան մէջ եմ:

Թագաւորը իր իշխաններուն հետ խորհուրդ կ'ընէ. կ'ուզեն աղուէսի չար արարքը պատժել մեռած հաւը կը թաղեն:

Աքլորի գանգատը մեծ գայրոյթ պատճառեց

Թագաւորին և ամբողջ ժողովին: Թագաւորը հեզ-

նանքով դարձաւ իշղարին.

— Կը լսե՞ս, պարոն իշղար, թէ ի՞նչպէս քու հօրեղբայրդ՝ առաքինի կրօնաւորը, ծով կը պահէ ու կ'ապաշխարէ: Ի՞նչ պէտք կայ շատ խօսելու: Պիտի զղայ այս ոճիրին համար:

Յետոյ դարձաւ մեղմ բառերով արլորին. «Քու աղջկան՝ բարի հաւին մահուան համար հատուցում պիտի տրուի: Յուզարկաւորութիւն մը ընենք: Յետոյ իշխաններու հետ խորհուրդի պիտի նստիմ, տեսնենք թէ ի՞նչպէս պիտի կարենանք աւելի լաւ հատուցում ընել»:

Այսպէս՝ բոլոր կենդանները, երիտասարդ թէ ծեր, մէկտեղ կանչուեցան պատարագ մատուցանելու համար: Գեղեցիկ թաղման շարականներ երգեցին, խմբով եւ մեներգներով: Յետոյ հանդիսաւոր թափօրով մեռելը գերեզման տարին և առատ արցունքներ թափելով թաղեցին: Հողաթումբին վրայ դրուեցաւ ծանր մարմարիոն մը փայլուն հայելիի մը նման յղկուած, և վրան գրուեցաւ հետևեալ տապանագիրը,

«Հաւիկ քուրիկին»

«Այս քարին տակ կը հանգչի
Ի՛նչ լաւ դուստրը արլորի.
Ան շատ հաւկիթներ կ'ածէր,
Քուջուջ կ'ընէր, կը բրէր:
Ռայնէկէն վիզը խածաւ,
Թող ամբողջ աշխարհ գիտնայ,
Ան քաջաբար զոհուեցաւ,
Կ'ողբանք մենք զինքը՝ ահա՛:»

Թագումէն վերջ, Թագաւորը իր քով կանչեց իշխանները: Բոլորին ալ ատելի էր աղուէսը, և բոլորն ալ եռանդով կը պատրաստուէին վրէժին հա-

նել: Վերջի վերջոյ որոշեցին պալատ հրաւիրել: Պէտք է հանդիսաւոր կերպով հրաւիրուէր, արջը պատգամաւոր պիտի երթար:

Արջը նամակով մը աղուէսին մօտ կը դրկեն. կը գտնէ աղուէսը և հետը կը խօսի:

Թագաւորը դարձաւ արջին.

— Պէտք է ստանձնես Ռայնէկէն հրաւիրելու պաշտօնը: Կը հրամայեմ քեզի՝ խոհեմ եւ շրջահայեաց ըլլալ, որովհետեւ Ռայնէկէն չափազանց խորամանկ ու նենգամիտ է: Ան պիտի աշխատի քեզ խաբել. պիտի զգուէ ու շողոքորթէ:

Արջը պատասխանեց հանդարտօրէն.

— Հանգիստ եղէ՛ք, ան ինծի չկրնար խաբել: Եթէ այդպիսի բան մը փորձէ ես անոր ցոյց կուտամ:

Հպարտ ու անբարտաւան՝ արջը ճամբայ ինկաւ: Նախ՝ սկսաւ սարն ի վեր բարձրանալ, յետոյ շտապեց ընդարձակ անապատի մը մէջէն քալել. ճամբան կը տանէր դէպի երկու գագաթներ, որոնք կ'երևային հեռուն՝ հորիզոնին վրայ: Այնտեղ էր Ռայնէկէի որսատեղին: Նոյն տեղը, Ռայնէկէ գեղեցիկ ամրոցներ ունէր: Ամէնէն լաւը՝ Մայէպարտուսն էր. հոն կ'ապաստանէր երբ բանէ մը կը վախնար: Երբ արջը հասաւ դղեակին առջևը, դուռը գոց գտաւ: Այն տեղն սկսաւ մտածել ուրկէ՞ սկսի. սակայն ճար մը չգտաւ: Այդ պատճառով պոռաց. «Ռայնէկէ բարեկամ, տո՛ւնն ես: Էս արջն եմ, թագաւորին պատգամաբերը: Թագաւորը երդուեցաւ որ եթէ չհերկայանաս պալատը՝ թագաւորական ատեանին առջև

քեզ մահուան պիտի դատապարտէ: Խստօրէն հրամայեց որ ինծի հետ գաս: Ի նկատի առ որ քու անհնազանդութեամբդ թագաւորին շնորհը կը կորսնցնես և ինքզինքդ կախաղանի սպառնալիքին տակ կը դնես: Այնպէս որ խորհուրդ կու տամ՝ ինձ հետ գալ:»

Ռայնէկէ բարեկամ, տո՛ւնն ես...

Ռայնէկէն ամէն ինչ իմացեր էր: Ամրոցին մէջ դարանակալ՝ ինքն իրեն կ'ըսէր. «Ախ, եթէ կարենալի արջուն յանդուգն խօսքերուն համար աղուոր դաս մը տալ... Ի՜նչ ալ մնափառօրէն կը խօսի, անբարտաւան ստահակ»: Ռայնէկէ զգուշօրէն մտածեց և յետոյ դուրս գալով արջուն մտերմաբար բարի գալուստ մաղթեց:

Ռայնէկէն սկիզբը մեծ հոգի մէջ էր, կասկածելով թէ արջը եկած է բազմաթիւ զօրքով: Կարծեր էր, որ այդ զուռոյ խօսքերով կ'ուզէր զինքը զրգոյն, խորամանկութեամբ ամրոցէն դուրս հանել և ձերբա-

կալել: Դուռի ճեղքէն լաւ դիտեց ու տեսաւ որ ար-
ջը մինակը գարնան արեւին տակ կը թաւալի. կաս-
կածները փարատեցան. զօրք չկար: Գոհ սրտով դուրս
ելաւ արջը դիմաւորելու և մտերմաբար ըսաւ թա-
գաւորական պատգամաւորին.

— Բարի եկար, արջ հօրեղբայր, իմ ամբողջս:
Ներէ որ քեզ անմիջապէս չընդունեցի: Նախ պէտք է
իրիկուան աղօթքս ընէի. յոյսով եմ, ինծի համար
բարի լուր բերած ես: Ինչո՞ւ այդ յոգնեցնող պաշտօ-
նը քեզի են յանձնած. քրտնած ես, մազերէդ ջուր
կը վազէ: Մեր թագաւորը, մեծափալ արքան, մի-
թէ ուրիշ պատգամաբեր չգտա՞ւ և ճիշդ քեզ զրկեց,
քեզ՝ ամէնէն մեծ ու ազնուական անձը, որ կարելի է
գտնել ամբողջ պալատին մէջ: Բայց և այնպէս ու-
րախ եմ որ դուն ես եկողը, որովհետեւ կրնաս քու
խելացի խորհուրդներովդ ինծի օգնել: Եթէ եկած
չըլլայիր, ես ինքս ճամբայ պիտի ելլէի թագաւորին
պալատը գալու համար: Իրօք ալ ինքզինքս լաւ չեմ
զգար և հագիւ թէ կրնամ քալել: Անձանօթ ուտելիք
մը գտայ որմէ շատ ուտելուս նուաղիլս կու գայ:
Նայէ՛ որչափ փքուած է ստամոքսս:» Արջը հարցուց
կարեկցութեամբ. «Ի՞նչ է ուրեմն կերածդ»: Ռայնէ-
կէ պատասխանեց. «Ի՞նչ օգուտ անունը ըսել: Գէշ
կերակուր մը ձեռքս ինկաւ, որովհետեւ աղքատ մարդ
եմ և ոչ թէ կոմս: Երբ աւելի լաւ բան չգտնեմ մեղրի
շերտերով ալ գոհ կ'ըլլամ: Միայն սովէն մարելուս
համար էր որ կերայ: Ատոր համար է որ
փորս այսքան ուռած է և ցաւերուն ալ չեմ կրը-
նար տոկալ:»

Երբ արջը մեղրին անունը լսեց, բերնի ջու-
րերը վազեցին: Հիացած բացագանչեց.

— Օ՛, այս ի՞նչ կը լսեմ, այդչափ չնչին բանի
տեղ կը գնես մեղրը: Մեղրը իմ ճանչցած կերակուր-

ներէս ամէնէն լաւն է: Քեզմէ շատ շնորհակալ պի-
տի ըլլամ և ամենուրեք քեզի պիտի օգնեմ, եթէ դուն
ալ ինծի օգնես մեղր ձեռք բերելու:

— Կատակ մի՛ ընէր, հօրեղբայր արջ, ըսաւ Ռայ-
նէկէ, ի՞նչպէս կրնայ անհամ մեղրը քեզ այդչափ հա-
մեղ թուիլ:

— Ա՛խ ո՛չ, ըսաւ արջը, իրաւ որ կատակ չեմ ըներ:

Այն ատեն Ռայնէկէ սկսաւ պատմել.

— Այստեղ, մեզի շատ մօտիկ, մեղուաբուծ
մը կ'ապրի: Այնքան մեծ քանակութեամբ մեղր ունի
որ դուք և ձերինները միասին չէք կրնար բոլորը ուտել:
Արջը՝ գրգռուած ախորժակով, ըսաւ.

— Շո՛ւտ, ինծի ճամբան ցուցուր, քու այս ծա-
ռայութիւնը առատօրէն պիտի վարձատրեմ: Եթէ
ինծի մեղրով կշտացնել կ'ուզես պէտք է քիօնելով տաս:
Ռայնէկէ պատասխանեց.

— Պատրաստ եմ քեզ հոն առաջնորդելու:
Թէև տկար եմ, սակայն քու հանդէպ զգացած
համակրութիւնս և դէպի թագաւորի պատգա-
մաւորը տածած յարգանքս ուժ պիտի տայ ինծի:
Ոչ ոքի այնքան սիրով այս ծառայութիւնը չպիտի
մատուցանէի, որչափ քեզի: Կրնաս ինծի օգնել թա-
գաւորական ատեանին առջև թշնամիներու դէմ
պաշտպանուելու համար: Այսօր այնքան պիտի կըշ-
տանաս որ այլևս մեղր չուզես:

Արջը դեռ կ'ուզէր մեղրի մասին լսել, մինչ
Ռայնէկէ կը մտածէր այն ուժեղ հարուածներուն
մասին, որ մեղուաբուծը պիտի իջեցնէր արջի գըլ-
խուն: Ռայնէկէ հովի պէս դուրս թռաւ արջն ալ ե-
տեէն, առանց երկար մտածելու՝ կոյր ագահութեամբ
լեցուած: Այսպէսով հասան գիւղացիին տան առջև:

Ռայնէկէն արջը կը խաբէ և գը-
լուխն ու ոտքերը ծառին բունին մէջ
կը ճզմէ:

Երեկոյ էր. բակը մթութեան մէջ խորսառու-
ուած: Ռայնէկէ ասդին անդին երկնցած ծառի բու-
ներու մէջէն սողակեցաւ: Շուտով գտաւ կաղնի մը,
որ պիտի կտրուէր և որու մէջ երկու տափակ սեպեր
կային խրուած: Կոճղին մէկ ծայրը արդէն կանգունի
մը չափ ճեղքուած էր: Ռայնէկէն ճեղքը հոտոտեց և
այնպէս ձեացուց՝ իբր թէ հոնկէ հրաշալի բուր-
մունք մը կ'ելլէր:

— Հօրեղբայր արջ, բաւաւ, այս ծառին մէջ աւելի
մեղր կայ քան թէ դուն կրնաս ուտել. միայն թէ
զլուխդ շատ խորը կոխէ. չըլլայ որ չափէն աւելի ու-
տես՝ որպէսդի դուն ալ ինծի պէս չհիւանդանաս և
ցաւը աղիքներդ դանակի պէս չկտրէ:» Արջը ազա-
հութեամբ զլուխը մինչև ականջները ճեղքին մէջ կո-
խեց և ուզեց առջևի թաթերով մեղրին հասնիլ: Մա-
կայն Ռայնէկէ մեծ ուժով սեպը կոճղէն դուրս քա-
շեց և կոճղի երկու մասերը իրարու վրայ եկան: Այս-
պիսով արջը խայտառակ կերպով բռնուած էր կոճղի
ճեղքին մէջ, որ հսկայ աքցանի մը նման ոտքերն ու
զլուխը իր մէջն էր առած: Այն ատեն սկսաւ ոռնալ
ու տքալ: Ուժով մը ինքզինքը թոթուեց՝ ազատելու
համար: Ետևի ոտքերով աւագը կը փորէր: Այնչափ
մեծ ազմուկ ըրաւ որ մեղուաբուծը արթնցաւ և
շտապով անկողինէն վար ցատկեց: Ի՞նչ կը նշանա-
կէր այս գոռում գոչումը: Շուտ մը սուր կացին մը
առաւ և բակը վազեց: Այնտեղ, կաղնիի բունին քո-
վը գորշ զանգուած մը տեսաւ, որ խենդի պէս ան-
դին-ասդին կը ցատկոտէր, կ'ոռնար, կը հեար ու կը

տքար: Երբ Ռայնէկէ գիւղացիին գալը և գիշերուան
մթութեան մէջ փայլող կացինը տեսաւ, փախուստի
ճամբան բռնեց և պոռաց արջին երեսն ի վեր. «Ի՞նչ
կ'ըսես, արջ եղբայր, համո՞վ է: Կը տեսնեմ որ մեղ-
ուաբուծը կու գայ. անկասկած կ'ուզէ քեզի օգնել
մեղրը դուրս հանելու համար:» Յետոյ արագօրէն
ցանկապատին վրայէն ցատկեց և անյայտացաւ Մա-
լէպարտուսի ուղղութեամբ:

Բռնուած արջը գիւղացիներէն
ծեծ կուտէ, սակայն կ'ազատի ու կը
փախի:

Մեղուաբուծը զգուշօրէն մօտեցաւ մռնչող գա-
ղանին, որ խերազարածի պէս կոճղին շուրջը կը ցատ-
կոտէր: Երբ տեսաւ բռնուած արջը, շտապով գիւղ-
վազեց ու հասաւ պանդոկը, ուր դեռ քանի մը ուշա-
ցած ճամբորդներ նստած էին. «Շուտ մը ինծի հետ
եկէ՛ք, պոռաց շտապով, բակին մէջ արջ մըն է բռ-
նուեր:» Բոլորն ալ վեր ցատկեցին և ամէն մէկը երկ-
ժանիք մը, բրիչ մը, կացին մը առնելով դուրս խու-
ժեցին: Արջը լսեց ազմուկն ու աղաղակը: Վախին
սաստկութենէն այնքան ուժով քաշեց որ՝ յաջողեցաւ
զլուխը ազատել, սակայն ականջները, մազերը, կա-
շին, ինչպէս նաև ճանկերը ծառին մէջ մնացին:
Բրդգլուած կենդանին ողորմելի տեսք մը ունէր. ա-
րիւնը առատօրէն զլուխէն կը հոսէր: Յաւէն կատ-
ղած՝ արջը մռնչեց և մեծ ուժով ոտքերն ալ ազատեց:
Սակայն այստեղ ալ կաշին ճեղքին մէջ մնաց: Ու-
ժասպառ՝ խոտին մէջ ինկաւ. ոչ կրնար քալել, ոչ ալ
ոտքի կենալ:

Մինչ այս, մինչ այն, գիւղացիները վրայ էին

հասեր մօտեցեր էին ու ամէն կողմէ կը հարուածէին: Վերջն ալ ցատկուտելով վրայ հասաւ մեղուաբուծին եղբայրը, օգին մէջ ծանր բիր մը ճօճեց և արջին գլխուն նետեց: Այն ատեն արջը կատղածի նման փորձեց վեր ելլել ու վայրի ոստումով մը օգնութեան հասնող կիներուն մէջտեղը ինկաւ: Ասոնք սկսան վախէն պոռալ ու կանչել և քանի մը հատն ալ առջնին վազող գետակին մէջ գորեցան: Այն ատեն արիւնուռտ մարդիկ ինքզինքնուն եկան. արջը ձրգեցին և ձողեր բերին կիները ապատելու համար: Այս միջոցին արջը յաջողեցաւ գետակին հասնիլ և զգայազուրկ ջրերուն մէջ նետուեցաւ: «Վերջս հասած է» մտածեց ան, «բայց աւելի լաւ է խեղդուիմ, քան թէ հարուածներուն տակ մեռնիմ:»

Բայց, ո՞վ հրաշք, արջը սկսաւ լողալ և գիւղացիները տեսան թէ ինչպէս կը հեռանար: Սկսան պոռալով ափն ի վեր վազել. «Ձեռքերնուս ազատեցաւ, ամօթ մեզի. սակայն կիներն են յանցաւորը»: Ասոնք՝ բոլորովին թրջուած, տուն կը փախէին: Իսկ մարդիկ ջահ մըն էին վառէր ու ծառի բունը կը լուռաւորէին: Այնտեղ ականջներուն և թաթերուն մորթը գտան: Այս աեսներով՝ սաստիկ ուրախացան և գոչեցին չարութեամբ. «նորէ՛ն հրամմէ՛, անպատիւ աւազակ. ականջներդ ու ձեռնոցներդ գրաւ կը պահենք:»

Այս կերպով՝ արջը վնասէն զատ անպատուութիւն ալ կրեց: Հոսանքը արագօրէն գինքը առաջ կը բշէր: Գետին մանուածապատ մէկ շրջանին ոտքին տակ ցամաք զգաց և ցամաք ելաւ: Գրեթէ կիսամեռ գետին տարածուեցաւ. ո՞րչափ կը ցաւէին գլուխն ու թաթերը. և հառաչեց. «Ախ Ռայնէկէ՛, կեղծաւոր արարած, ի՞նչ թշուառ գրութեան հասցուցիր զիս:»

Արջը կը վերադառնայ պալատ և Ռայնէկէէն կը գանգատի:

Մեծ տանջանքով և բարձր վայնասուն արձակելով, կաղալով ու քարշ գալով արջը շարունակեց ճամբան, և չորրորդ օրուան իրիկունը թագաւորին պալատը հասաւ: Երբ մօտեցաւ, բոլոր կենդանիները շտապեցին ընդառաջ գալու և թագաւորին առջև առաջնորդեցին: Այս վերջինս զարմացած էր: «Ի սէր Աստուծոյ, ասիկա մեր ա՞րջն է: Այս ի՞նչ կերպարանք ունի: Ո՞վ ըրաւ ասիկա:» Արջը հազիւ կրնար ոտքի կենալ: Խղճալի ձայնով ըսաւ.

— Տէ՛ր, ձեզի կը գանգատիմ իմ թշուառութեանս համար: Գլխուս եկածը Ռայնէկէի գործն է: Անամօթը ինձ դաւաճանեց:

Թագաւորը զայրոյթով վեր ցատկեց և որոտաց.

— Պատուոյս և թագիս վրայ կ'երդնում որ արջին կրած նախատինքին վրէժը պիտի լուծեմ:

Կանչեց իր խորհրդականները որոշելու համար թէ ի՞նչպէս Ռայնէկէն ձեռք բերեն: Ասոնք որոշեցին Ռայնէկէն անգամ մըն ալ հրաւիրել և կատուն իբրեւ երկրորդ պատգամաւոր զրկել: Թագաւորը այս առաջարկը ընդունեց:

Կատուն երկրորդ պատգամով Ռայնէկէի քով կը դրկուի: Ռայնէկէ կ'ընդունի ու կը դաւաճանէ անոր:

Թագաւորը կատուն իր մօտ կանչեց.

— Ռայնէկէին յայտնէ, որ իսկոյն գայ: Եթէ չգայ, զինք և իր ամբողջ տոհմը կը կոտորեմ: Թո՛ղ նկատի առնէ ասիկա:

կատուն հոգի մէջ ինկաւ:

— Աւելի լաւ ուրիշ պագամաւոր մը ղրկեցէք: Ահագին արջը չկըցաւ Ռայնէկէի հետ գլուխ ելլել, ես ինչպէ՞ս պիտի յաջողիմ:

Թագաւորը պատասխանեց.

— Կան փոքր կենդանիներ, որոնք շատ աւելի խորամանկ և խոհեմ են քան մեծերը: Թէև հասակով մեծ չես, բայց իբրև շատ խելացի, իմաստուն և գիտուն մէկը ճանչցուած ես: Կատուն ըսաւ.

— Թող Ձեր կամքը ըլլայ:

Կատուն երբ Մալէպարտուս հասաւ, Ռայնէկէ ղրան առջեւ նստած էր: Իր պզտիկները շուրջը կը խաղային և գողցուած իւզոտ բաղ մը կը պատրուէին: Կատուն բարեկամաբար բարեկց աղուէսին.

— Բարի՛ երեկոյ, խնամի Ռայնէկէ: Թագաւորին կողմէ կու գամ: Կեանքդ վտանգի մէջ է: Եթէ ինծի հետ պալատ չգաս՝ քեզ և քու տոհմիդ կործանում կը սպառնայ: Ռայնէկէ պատասխանեց.

— Բարի՛ եկար, խնամի կատու: Աստուած քեզի ուժ ու յաջողութիւն տայ:

Այդ գեղեցիկ խօսքերը կեղծ էին: Կատուն աւոր աչքերուն նենգաւոր կայծկլտութեամբ չնկատեց: Ռայնէկէ կը մտածէր թէ ինչպէս կատուն խայտառակէր և ամօթով պալատ ղրկէր: Սակայն սիրալիր կերպարանքով մը դարձաւ այցելուին.

— Այսօր իմ հիւրս ես և գիշերը իմ քովս կը մնաս: Առտուն կանուխ միասին պալատ կերթանք: Ձէի գիտեր ազգականներէս որո՞ւն հետեւի: Ագահ արջը ամբարտաւանօրէն քովս եկաւ և նոյնիսկ չըծածկեց ալ ոխը: Ոչ մէկ գնով անոր հետ չէի երթար. քեզի հետ երթալ ինծի մեծ պատիւ է:

Կատուն ըսաւ սակայն.

— Պիտի նախընտրէի որ խկոյն երթայինք:

Պայծառ լուսինը կը փայլի մարգագետիններու վերայ, օդը պայծառ է և ճամբան ալ յարմար:

Ռայնէկէ պատասխանեց.

— Ո՛չ, գիշերային ճամբորդութիւնը վտանգաւոր է: Յերեկը ամէն մարդ մեզի սիրալիր կը բարեկէ, մինչ գիշերը՝ ոչ ոքի վստահիլ կարելի չէ: Կատուն համաձայնեցաւ:

— Այն ատեն կը մնամ. ի՞նչ կայ ուտելու:

Ռայնէկէ գաղտնի կը հրճուէր և պատասխանեց քաղաքավար կերպով.

— Ի՞նչ կրնամ քեզի հրամցնել: Մենք պարզ կերակուրներով ալ գոհ կ'ըլլանք: Քեզի կրնամ աղուոր թարմ մեղր հրամցնել:

— Ո՛չ այդ ինծի յարմար կերակուր չէ, ընդիմացաւ կատուն, ուրիշ բան մը չունի՞ք տունը, օրինակի համար իւզոտ մուկ մը. իմ ամէնէն սիրած կերակուրս է:

Այն ատեն աղուէսը ըսաւ.

— Ա՛յո է ամբողջ ուղածդ՝ այստեղ առատ մուկ ունինք: Այստեղէն ոչ շատ հեռու քահանայ մը կ'ապրի: Տանը կից՝ շտեմարան մը ունի, ուր մկները կը վխտան: Քանի՞ անգամ եմ լսեր քահանայէն որ այդ անպիտանները գիշեր-ցերեկ ահագին վնասներ կը պատճառեն իրեն:

Կատուն պատասխանեց անմիջապէս.

— Շատ շնորհակալ եմ բարութեանդ համար: Շուտ մը գիտայնտեղ առաջնորդէ: Աշխարհիս վրայ ոչ մէկ որս այնչափ ճաշակիւ չի յարմարիր՝ որչափ մուկը:

Ռայնէկէ ըսաւ զարմացած ձևանալով.

— Եթէ լուրջ կը խօսիս՝ այն ատեն ինծի հետեւ, երթանք քահանային բակը:

Կատուն՝ միամտօրէն աղուէսին ետեւէն վազեց:

Խորշերու և նեղ փողոցներու մէջէն անցնելով հասան շտեմարանի կաւէ պատին առջև: Նախորդ գիշերը՝ Ռայնէկէ ծակ մըն էր բացած պատին մէջ և իւզոտ աքաղաղ մըն էր գողցած: Քահանային տղան Մարտին, ծակը գտեր էր և մէջը տմուր ծուղակ մը տեղաւորեր էր: Սակայն խոհեմ Ռայնէկէն ղիւրու-թեամբ չէր խաբուիր, և զգուշացեր էր երկրորդ անգամ նոյն ճամբով երթալու: Հիմա՝ յարմար առիթ մըն էր կատուն ծուղակը ձգելու: Ու ըսաւ նենգու-թեամբ.

— Դուն միայն այս ծակէն ներս սողոսկէ և առատ մուկ պիտի գտնես. աղուոր մը կշտացի՛ր: Կը լսե՞ս ինչպէս կը ծըւծըւան ու կը ցատկոտեն: Այդ միջոցին ես կը հսկեմ ու կը սպասեմ մինչև որ կշտանաս:

Սակայն կատուն անհանգիստ էր:

— Արդեօք վտանգ մը չի՞ սպառնար ինծի. մարդոց շատ ալ վստահելու չէ:

Ռայնէկէ հեգնեց.

— Այդչափ վախկո՞տ ես: Ես քեզի այդպէս չէի կարծեր: Եկո՛ւր վերադառնանք: Կինս քեզի պատուով պիտի ընդունի և քեզ լաւ պիտի հիւրասիրէ, սակայն ոչ միներով:

Կատուն ամօթահար էր: Մէկ ոստումով ծակին մէջ ցատկեց և... ծուղակին մէջ ինկաւ:

Կատուն կը բռնեն ու կը ծեծեն.

մէկ աչքը կը կտրանցնէ:

Երբ կատուն զգաց որ ծուղակն է ինկեր, վախէն մեծ ոստում մը բրաւ: Սակայն ծուղակը աւելի սեղմուեցաւ: Մարտափած՝ սկսաւ ճշտել Ռայնէկէ լսեց և չարամտութեամբ գոչեց ղէպի ծակը.

— Լա՛ւ, լաւ, կատու, կը լսեմ ձայնդ: Մըկները համո՞վ են: Բայց ինչո՞ւ ուտելու ժամանակ կ'երգես. արդեօք պալատական սովորութի՞ւն է: Ետ դարձաւ ու ըսաւ ինքնիրեն. «Կ'ուզէի որ գայլը որոգայթին մէջ ըլլար. այսպէսով վրէժս հանած կ'ըլլայի իրմէ:» Յետոյ շտապով հեռացաւ այդտեղէն, որովհետև կատուն բարձր ու աղիողորմ ճիչեր կ'արձակէր:

Մարտին ձայնը լսեց. Շտապով անկողինէն վար ցատկեց և ուրախացած բացականչեց.

«Վերջապէ՛ս հաւերու գողը բռնուեցաւ: Հիմա թող վճարէ հաւերս:» Շուտ մը լոյսը վառեց և բարձր ձայնով պոռալով ամբողջ տունը արթնցուց:

«Շո՛ւտ ըրէք, աղուէսը բռնուեր է:»

Բոլորն ալ՝ մեծ ու պզտիկ վագելով եկան: Խոհարարուհին ալ ջահով մը երևցաւ: Քահանան փութով թեթև վերարկու մը ձգեց ուսերուն: Մարտին պատէն կախուած նիզակը առաւ, քահանան՝ շամբուր մը: Այսպէս վագեցին դէպի շտեմարան: Ծակին մէջ թափանցող լուսնի լոյսը երեւան հանեց գողը՝ որ որոգայթին մէջ ասղին-անդին կը տապալակէր: Սկսան դայն ծեծել: Հարուածները կը տեղային կատուին գլխուն, վզին ու մէջքին: Մէկ աչքը պայթեցաւ: Այն ատեն, կատղած՝ կատուն քահանային մերկ ոտքերուն միջև ցատկեց, սկսաւ խածնել ու ճանկուտել: Քահանան դարմանքէն պոռաց և ուշաթափ վար ինկաւ: Իսկ խոհարարուհին սկսաւ պոռալ.

«Մատանային մատը կայ այստեղ:»

Իսկոյն ջահը վար դրաւ, Մարտինն ալ օգնութեան հասաւ և միասին վիրաւորը տուն տարին ու մահճակալին վրայ պառկեցուցին:

Յանկարծ կատուն ինքզինքը մինակ գտաւ,

Թշուառ վիճակի մէջ՝ վիրաւորուած ու ծեծուած : Այն ատեն սկսաւ չուանը կոծել սւ բղքտել : Վերջապէս ազատեցաւ եւ մեծ ոստիւնով մը ինքզինքը ծակէն դուրս նետեց : Ամբողջ գիշերը անդադար վազեց և առտուն կանուխ թագաւորին պալատը հա-

Կասուն Բահանային մերկ օտեւուն միջեւ ցտակեց...

սաւ : Վերջին ուժերը հաւաքելով, ցատկեց թագաւորին շուրջը հաւաքուած կենդանիներուն մէջտեղը : Թագաւորը տեսաւ կատուն եւ բարկութենէն մօրնչելով ոտքի ելաւ : Իր Խորհրդականները գահին

շուրջը խոնուեցան : Բոլորը խառն ի խուռն կը խօսէին : Յանկարծ իշղարը բազմութիւնը ճեղքելով առաջ անցաւ եւ կեցաւ զայրացած թագաւորին առջեւ :

— Այստեղ բազմութիւ զանգատողներ կան, եւ հօրեղբայրս կրնայ վատ մարդ ըլլալ՝ սակայն կարելի չէ առանց քննութեան ո՛րեւէ մարդ մը դատապարտել : Պէտք է որ երեք անգամ հրաւիրուի : Եթէ այս անգամ ալ չերեւնայ՝ դատապարտեցէ՛ք զինքը :

Թագաւորը գոռաց .

— Ո՞վ քաջութիւնը պիտի ունենայ երրորդ անգամ զայն հրաւիրելու : Ո՞վ ցանկութիւն ունի աչքն ու կեանքը կորսնցնելու :

Իշղարը վճռականօրէն պատասխանեց .

— Պատրաստ եմ այդ պաշտօնը կատարելու :

Թագաւորը խաղաղեցաւ :

— Լաւ, սակայն զգուշացիր Ռայնէկէի դաւարթներէն :

Իշղարը ըսաւ .

— Անհոգ եղէ՛ք. անպատճառ կը բերեմ :

Երբ իշղար Մալէպարտուս հասաւ, Ռայնէկէն և իր ամբողջ ընտանիքը ամբողջին առջևը գտաւ : Արեւին տակ՝ իր կնոջ և զաւակներուն հետ կը զուարճանար : Իսկոյն հիւրը ներս տարաւ և հիւրասենեակին մէջ «բարի գալուստ» մաղթեց անոր : Սակայն իշղար վերջ դրաւ Ռայնէկէի քաղաքավարական ցոյցերուն և խստօրէն ըսաւ .

— Հօրեղբայր Ռայնէկէ, դուն ճանչցուած, խելացի և կրթուած մարդ ես : Ի՞նչպէս կրնաս թագաւորին հրամանը արհամարել և ծաղրել, իր պատգամաւորները խայտառակել և չարչարել : Գիտես թէ քեզմէ ո՛րչափ կը զանգատին : Այլիս մի՛ ուշանար

երրորդ հրաւերը ընդունելու: Կ'ուզես այնչափ ընել որ բոլոր թագաւորական բանակը գայ և քեզ քու այս ամբողջիդ մէջ պաշարէ՞: Քու, կնոջդ և զաւակներուդ կեանքը պիտի վտանգե՞ս: Խորամանկութեամբ այլևս չես կրնար ազատիլ. խորհուրդիս հետե՛լ և թագաւորին եկու՛ր:

Ռայնէկէ իր եղբօրորդուն պատասխանեց.

— Իրաւունք ունիս, քեզի հետ կուգամ և անձամբ կը պաշտպանուիմ թշնամիներու դէմ: Թագաւորը միշտ ալ բարեացակամ է գտնուած ինծի նկատմամբ: Շատ անգամ իմ խորհուրդներս օգտակար եղած են իրեն: Ատոր համար միւս կենդանիները զիս այսչափ կ'ատեն: Բաւ է որ թագաւորին աչքին երևնամ որպէսզի բարկութիւնը իջնայ: Ան կը գնահատէ իմ արժէքս: Թէև շատ խորհրդականներ ունի, սակայն ոչ մէկը խելքի տէր մէկը չէ: Ծանրակշիռ հարցերու մէջ, միայն ինձմէ լաւ խորհուրդներ կը ստանայ: Ի՞նչ պէտք ունիմ երկար տատանելու, զուր տեղը տհաճութիւններ առաջ բերելու, կինս ու երեխաներս ալ վախի և թշուառութեան մէջ պահելու: Եթէ թագաւորը ուժի դիմէ, չեմ կրնար իրեն դիմադրել:

Այսպէս՝ Ռայնէկէն պատրաստուեցաւ երթալու: Գրկեց կինը և համբուրեց իր փոքր մանչերը:

Յետոյ ըսաւ իր կնոջ.

— Տղաքս քեզի կը յանձնեմ: Քու պարտականութիւնդ ըլլայ զանոնք լաւ խնամել: Կրտսերը՝ Ռայնհարտ, դեռ շատ պզտիկ է: Դեռ իր դունչը աղուամազով է շրջապատուած: Օր մը իր հօրը պիտի հաւասարի: Ռօսսէլը աւելի քիչ չեմ սիրեր. պահպանէ՛ երեխաներս:

Այս ըսելով շուտ մը ետ դարձաւ և ձգեց ամբողջը: Իր կինը և երեխաները տխուր-տրտում տու-

նը մնացին:

Ռայնէկէ և իշդար շտապով առաջ կերթային: Ռայնէկէ թոյլ վախ մը զգաց սրտին մէջ և ըսաւ իշդարին.

— Միտելի՛ եղբօրորդիս, վախի և հոգի մէջ եմ: Չախողանքէ մը կը վախնամ և նոյն իսկ կարելի է մահ կը սպառնայ ինծի: Շատ պիտի ուզէի խոստովանիլ, սակայն քահանայ չկայ: Աւելի լաւ է որ քեզի խոստովանիմ մեղքերս:

Իշդար պատասխանեց խիտ.

— Խոստովանիլը շատ ալ չպիտի օգնէ քեզի: Չգէ՛ դաւ ու գողութիւն, դադրէ յափշտակելէ, եթէ ոչ չես կրնար արդարանալ:

Ռայնէկէ ըսաւ.

— Գիտեմ: Ուրեմն սկսիմ. ջրասամոյրին և կատուին քանի մը վնասներ եմ հասցուցեր: Նոյնչափ ալ միւս կենդանիներուն, որոնք քովերս կ'ապրին: Հօրեղբայրս՝ արջը, նախ և առաջ դէպի ծառ տարի, յետոյ ալ հոսանքին: Այնպէս անգթօրէն ծեծ կերաւ որ հազիւ կրցաւ կեանքը ապատել: Կատուին ալ մուկ բռնել սորվեցուցի և չուանը վիզը անցուցի: Ան ալ ծեծ կերաւ և մէկ աչքը կորսնցուց: Գրեթէ աքաղաղին բոլոր գնակները յափշտակեցի: Իրաւունք ունի ինձմէ գանգատելու: Յանցանքս մեծ է, կը խնդրեմ որ թողութիւն տաս ինծի: Թագաւորին ալ որոշ վնասներ եմ հասցուցեր և թագուհին ալ վիրաւորեւ եմ: Գայլն ալ ամէն կերպով նախատեւ եմ: Իրեն հօրեղբայրս կը կոչեմ սակայն այդպէս չէ. վեց տարի առաջ քովս եկաւ՝ Էլէմար վանքը: Մեղքերուս պատճառով հոն էի քաշուել: Ինձմէ խնդրեց որ իրեն ալ օգնեմ վանական ըլլալու: Կը կարծէր որ պիտի կարենար շուտ մը սորվիլ և սկսաւ գանգակները զարնել: Յատկապէս ատ-

կէ հաճոյք կը զգար։ Որպէսզի կարենայ այդ հաճոյքը լիովին ճաշակել՝ երկու ոտքերն ալ զանգակի պա-
րաններուն կապեցի։ Սակայն այդ շատ ալ պատ-
ուաբեր չեղաւ իրեն համար։ Այնքան ուժով կը զան-
գահարէր որ բոլորը վազեցին եկան՝ կարծելով որ
սատանային գործն է։ Խօսքերուն ականջ չկախե-
ցին և ծեծելով կիսամեռ վիճակի հասցուցին։

«Ուրիշ անգամ մըն ալ խնդրեց որ զինքը ստի-
րեմ։ Ես ալ գլուխը այրեցի՝ այնպէս որ մազերը
խանձեցան և կաշին կռտեցաւ։

«Վերջը իրեն ձուկ բռնել սորվեցուցի։ Երբ
պոչը սառոյցին մէջ կոխած հանգիստ մը նստած էր,
գիւղացիները վրայ հասան և աղուոր մը ծեծեցին։
Հապա հարուստ քահանայէ մը ինչ փառաւոր ծեծ
կերաւ։ Մարդը երկայն մառան մը ունէր, ուր խոզի
ճարպ կը պահէր։ Գայլը ծակ մը բացաւ պատին մէջ
և միտին վրայ յարձակեցաւ։ Այնքան մեծ քանա-
կութեամբ կերաւ որ փորը ծանրացաւ և հաստցաւ։
Ես կրնայի գիւրութեամբ ծակէն անցնիլ։ Գայլը
կուշտ ուտելէ վերջ տունին առջև աղմուկ ըրի։ Քա-
հանային տունը վազեցի, ուր ան նստած էր սեղա-
նին առջև, որու վրայ դրուած էր գեր աքաղաղ մը։
Արագութեամբ վրան ցատկեցի, խորովածը յափըշ-
տակեցի և փախայ։ Քահանան իրար անցաւ, վեր
ցատկեց, ոտքը սահեցաւ և ամբողջ սեղանը շրջեց։
Սկսաւ կանչել. «Չարկէ՛ք, վազեցէ՛ք, բռնեցէ՛ք,
սպաննեցէ՛ք։» Փողոցը նորէն սայթաքեցաւ և ցե-
խին մէջ ինկաւ. ամբոխը ետևէս կը վազէր։ Ետե-
ւէս քարեր, աւելի կոթեր, շողգամի կտորներ, մուր-
ճեր և կացիներ կը թռէին։

«Շտապով մինչև մառան վազեցի, ուր գայլը
ճիշտ միտի վերջի կտորները կը կլլէր։ Այնտեղ նե-
տեցի աքաղաղը որ ալ շատ ծանր կու գար ինծի և

շտապով ճամբաս շարունակեցի։ Ամբողջ ժողովուր-
դը մառանին առջևն էր հաւաքուեր։ Քահանան ալ,
բոլորովին տիղմով ծածկուած, ետևէն կու գար։ Ա-
քաղաղը գետինէն վերցուց և շարունակեց կանչել.

«Ծեծեցէ՛ք բարեկամներ, սատկեցուցէ՛ք ա-
տիկա»

«Յանկարծ լսեց որ գայլը մառանն էր։ Այն
ատեն սկսաւ պոռալ. «ատիկա աղուէսէն ալ գէշ է.
սպաննեցէ՛ք։

«Գայլը ուզեց ապատուիլ, բայց իր ուռած
փորով փոքր ծակին մէջ խժկուած մնաց։ Երբ տե-
սան՝ այնչափ ծեծեցին որ ա՛լ շունչ չձգեցին վրան։
Վերջն ալ ծակէն դուրս քաշեցին և ցեխերու մէջ
քաշկուտեցին։ Վերջի վերջոյ, մեծ ուստիւնով մը թռաւ
աղբակոյտի մը մէջ։ Ամբողջ գիշերը տիղմին մէջ
պառկած մնաց։ Բայց միայն նուաղած էր և չեմ գի-
տեր թէ ինչպէս ապատեցաւ այնտեղէն։ Մէկ տա-
րի վերջ գայլը նորէն քովս՝ եկաւ։ Հաւ ուտելու ա-
խորժակ ունէր։ Այն ատեն իրեն հաւնոցի մը մասին
ըսի և իրեն այնտեղ տարի։ Շեղ կտուրի մը փեղկը
բաց էր։ Ներս սողացինք։ Բացուածքէն բարակ լգե-
րան մը ներս կ'առաջնորդէր։ Չգեցի որ ինքը առաջ
երթայ, սակայն կը վախնար և առաջ երթալ չէր ու-
զեր։ Սկսայ զինքը քաշալերել. «Պէտք չէ՝ երկար
մտածես, ով որ կ'ուզէ իւզոտ հաւ մը ուտել, պէտք
է քիչ մըն ալ նեղութիւն կրէ։»

«Այն ատեն վախնուվախը առաջ շարժեցաւ,
քայլ առ քայլ խարխափելով։ Ըսաւ. «Խաբուած
ենք. այստեղ հաւի հետք անգամ չկայ։» Ապահով-
ցուցի զինքը. «Առջևինները ես արդէն կերած եմ,
աւելի խորը սողա՛ւ։» Մինչդեռ ան կը յառաջանար՝
դուրս սպրդեցայ, և փեղկը բռնող յեծանը դուրս
քաշեցի։ Այն ատեն փեղկը մեծ աղմուկով գոցուե-

ցաւ: Գայլը այնչափ վախցաւ որ նեղ գերանէն սահեցաւ և ծանրօրէն գետին ինկաւ: Աղմուկէն տնեցիները արթնցան և լոյսը վառեցին: Երբոր գայլը գլխովն ծեծելէն կիսամեռ ըրին: Կը զարմանամ որ ապտեցաւ:

«Տե՛ս, այսչափ յանցանք եմ գործած և խիղճս կը տանջուի: Կ'աղաչեմ, աղատէ՛ զիս իմ մեղքերէս: Ապաշխարանք տուր պիտի կրեմ բոլորը:»

Առաջ իշղար զարմանքով էր լսեր իր հօրեղ-

Այս ուսով երեք անգամ կաշիդ զարկ...

բոր խոստովանութիւնը: Յետոյ հասկցաւ որ անպի-

տան խորամանկը, որ ուրիշ ելք չունէր, վախի մէջ էր, և համբերութեամբ մտիկ ըրաւ: Յետոյ թուփէ մը ճիւղ մը փրցնելով ըսաւ.

— Այս ուսով երեք անգամ կաշիդ զարկ, վերջը հողին վրայ դիր, և ըսածիս պէս առանց սըխալելու երեք անգամ վրայէն ցատկէ՛: Յետոյ ոտը ջերմեռանդութեամբ համբուրէ՛ ի նշան հնազանդութեան: Այս ապաշխարանքը կը նշանակեմ քեզի որ պէսպի մեղքերուդ թողութիւն տրուի:

Ռայնէկէ իշղարի բոլոր ըսածները կատարեց: Իշղար սկսաւ յորդոր կարգաւ աղուէսի գլխուն:

— Ասկէ վերջ պէտք է զղջումդ բարի գործերով ցուցնես: Եռանդով աղօթագիրքը կարդա՛, եկեղեցի գնա՛, ծոմ պահէ, տօնական օրերը յարգէ: Պարտաւոր ես հիւանդներուն հոգ տանիլ, աղքատները կերակրել, մոլորուածներուն ճամբայ ցուցնել: Պէտք է յօժարութեամբ ողորմութիւն տաս, սակայն ամէնէն առաջ պէտք է վատ արարքներէ՛ դաւաճանութենէ, աւագակութենէ և գողութենէ խուսափիս: Այդ բոլորէն վերջը Աստուծոյ ողորմութիւնը պիտի կարենաս վայելել:

Ռայնէկէ խոստացաւ.

— Պատրաստ եմ ամէն բան ընելու և բոլոր պարտականութիւններս կատարելու:

Ռայնէկէ և իշղար ճամբան կը շարունակեն դէպի թագաւորին պալատը և վառք մը կը հասնին:

Երբ Ռայնէկէ ապաշխարանքը յանգուց, հանգիստ սրտով իշղարի հետ ճամբայ ինկաւ դէպի թագաւորին պալատը: Ընդարձակ դաշտ մը հասան: Աջ թևին վրայ կուսանոց մը կար: Աստուածապաշտ

կոյսերը գիշեր ցերեկ Աստուծոյ կը ծառայէին: Անոնք հաւեր, աքաղաղներ, սագեր և ուրիշ թռչուններ կը պահէին: Յաճախ հաւերը և սագերը վանքին առջեւ տարածուող դաշտերուն վրայ կը թռչտէին: Այնտեղ է որ Ռայնէկէ կը լրտեսէր զանոնք: Ճամբան վանքի պարիսպին քովէն կ'անցնէր: Ռայնէկէ հաւերը հեռուէն տեսեր էր և իր նուրբ հոտոտելիքը անոնց հոտոր ազահութեամբ կ'ըմբոշխնէր: Խեղդելու ցանկութենէն անոր աչքերը կը շողային: Հիմա մօտեցեր էին հաւերու խումբի մը, որոնց կ'առաջնորդէր հպարտ ու իւզալի աքաղաղ մը: Ռայնէկէ այնպէս մը աքաղաղին վրայ ցատկեց որ փետուրները օդին մէջ թրուան: Իշդար շատ վախցած էր:

— Թշուառակա՛ն, գոռաց ան, ի՞նչ կ'ուզես քեզի. կ'ուզես նոր մեծ մեղք մը գործել:

Ռայնէկէ պատասխանեց.

— Աստուած վկայ իրաւունք ունիս: Բայց միայն մտքով մեղանչեցի: Աստուծոյ խնդրէ որ ինծի ներէ՛, այլեւ երբեք չպիտի վերսկսիմ:

Փողոց մը մտան և անկէ ալ հասան նեղ կամուրջ մը: Ռայնէկէ անդադար իւզոտ հաւերու ետեւէն կը նայէր. զուր տեղը կը փորձէր ինքզինքը զրսպել: Իշդար նկատեց անոր ազան նայուածքները և ըսաւ.

— Դէպի ո՞ր կողմը կը դառնան անկուշտ աչքերդ:

Ռայնէկէ սուտ բարեպաշտ ձևացաւ.

— Ինչո՞ւ կը խանգարես բարեպաշտ աղօթքներս ընելու ատեն, և կ'ընդմիջես «Հայր-Մեր»-ը: Թո՛ղ որ այս սուրբ կոյսերէն յափշտակած խեղճ հաւերու և սագերու հոգու համար աղօթեմ:

Եւ երբ շիտակ ճամբու մէջ մտան ու հեռուէն

թագաւորին պալատը նշմարեցին, Ռայնէկէ գլուխը կախեց. կը մտածէր այն բազմաթիւ մեղադրողներուն վրայ, որոնք զինքը պիտի դիմաւորէին:

Ռայնէկէ թագաւորին կը ներկայանալ իր թշնամիները զինքը ծանօթէն կը մեղադրեն:

Երբ թագաւորին պալատին մէջ Ռայնէկէի գալուն լուրը տարածուեցաւ, բոլորը դուրս վազեցին և ճամբուն վրայ խոնուեցան: Շատերը իր գալուն վրայ չուրախացան: Գրեթէ բոլորն ալ կ'ուզէին անկէ գանգատիլ: Ռայնէկէ անհոգ կը ձևանար: Քնքոյշ քայլերով իր եղբորորդու քովէն կը յառաջանար՝ աջ ու ձախ բարեկերպ և ժպտուն երեսով այստեղ ու այնտեղ գլխի շարժումներ ընելով: Հզօր իշխանի մը նման թագաւորի գահին առջև եկաւ և խոր խոնարհութիւն մը ըրաւ: Սակայն սիրտը ուժգնօրէն կը զարնէր: Սկսաւ խօսիլ:

— Հզօր արքայ, շատ կը խնդրեմ որ լսէք զիս: Ինձմէ հաւատարիմ ծառայ չունիք: Սակայն այստեղ կան շատերը, որոնք կ'ուզեն Ձեզ ինծի հետ թշնամացնել և ո՛չ մէկ սուտի առջև չեն կենար: Դուք այնքան իմաստուն էք, որ սուտով ու խաբէութեամբ չէք հրապուրուիր: Թշնամիներս ինծի կ'ատեն որովհետեւ ես Ձեր բարին կ'ուզեմ և Ձեզ հաւատարմութեամբ ծառայած եմ:

— Լո՛ւէ՛, քրթմնջեց թագաւորը, սուտերով չէ՛ որ պիտի ազատիս: Երկրի խաղաղութիւնը խանգարեցիր, յափշտակեցիր ու սպաննեցիր: Չարագործութիւններդ պիտի պատժուին: Այստեղ է աքաղաղը, որուն բոլոր երեխաները յափշտակած են. գողինաւազակին մէկն էս: Եւ ատկէ վերջն ալ կը հպարտա-

նաս թէ ինծի կը սիրես ու կը յարգես: Այո՛, հաւատարիմ ծառայութիւններդ մարդոցս վրայ կը տեսնեմ... խեղճ կատուն աչքին մէկը կորսնցուց, իսկ արջը գլխէն ծանր վիրաւորուած է: Խայտառակեցի՛ր գիրենք: Այստեղ բազմաթիւ գանգատողներ կան, որոնց բերած բացայայտ փաստերը քեզի կախաղան պիտի առաջնորդեն:

Ռայնէկէի սիրտը կը զարնէր, սակայն բան մը յայտնի չըրաւ և յանդուգն կերպով պատասխանեց.

— Տէ՛ր, ե՞ս եմ մեղաւորը որ արջին գլուխը արիւններ է: Ի՞նչ կրնայի ընել՝ երբ անպայման մեղը ուտել կ'ուզէր: Ի՞նչ գործ ունէր գիւղացիներուն հետ: Ուժեղ է, ինչո՞ւ չպաշտպանուեցաւ: Այդ ընելու տեղ փախաւ ու ջուրին մէջ նետուեցաւ: Իսկ կատուն: Զայն հիւրընկալեցի և լաւ ընդունելութիւն ըրի: Ինչո՞ւ իմ կամքիս հակառակ քահանային տունը գողութեան գնաց. քահանան իրաւունք ունէր զինքը ծեծելու: Ինչո՞ւ ինծի կը յանդիմանէք: Ատիկա Ձեր իշխանական արժանապատուութեան պատիւ չի բերեր: Ուժը Ձեր ձեռքն է. ի՞նչ կ'ուզէք ըրէք ինծի: Ես ձեր ձեռքն եմ. կրնաք հետս լաւ կամ վատ վարուիլ, ինծի խաշել, տապկել, կախել, գլխատել կամ կուրացնել: Մենք բոլորս ալ Ձեր իշխանութեան տակն ենք: Դուք հօր էք, ես՝ տղար ու թշուառ: Իմ ուժս փոքր է, Ձերը՝ մեծ: Ձեր կողմէն դաշոյնի միակ հարուած մը կրնայ կեանքիս վերջ գնել: Ըրէ՛ք ինչ որ կ'ուզէք, ես Ձեզի կը յարգեմ, կ'ուզեմ արդարանալ և արժանապատուութիւնս փրկել:

Սակայն առաջ եկան աղուէսի թշնամիները՝ խոյր և իր ամբողջ տոհմը, կատուն և արջը: Նապաստակն ու էջն ալ եկան: Անոնց կը հետևէին շնիկը, գամբուր, նոխազը և այծը, աքիսն ու ճագարը: Բազմութեան մէջէն դուրս էին ցցուած եզան, ձիու

և բազմաթիւ վայրի կենդանիներու գլուխները: Կը տեսնուէին նաև կուղբը, այծեամբ, եղնիկը, կզաքիսը և կնգումը: Արագիւր և ճայը գահին քովի ծառին վրայ թառեցան: Կռունկն ալ անոնց ընկերացաւ: Բազը և սագը մօտ վազեցին: Աքաղաղը և իր փոքրիկները համեստօրէն ետևն էին կանգնած: Ռայնէկէի դէմ գանգատելու համար ամբողջ բանակ մըն էր հաւաքուած: Վա՛տ աւազակը կախաղանի մահով պէտք էր մեռներ:

Ռայնէկէ ծանրօրէն կը մեղադրուի, ինքզինքը կը սրաշտպանէ, սակայն վերջը մահուան կը դատապարտուի:

Կենդանիները գահին շուրջ լայն կիսաշրջան մըն էին կազմեր: Ռայնէկէ մինակն էր մնացեր: Իր թշնամիները խառն ի խուռն կը խօսէին ու կը գոռային՝ դառնացած ու դայրացած իր դէմ: Թագաւորը լուծիւն պահանջեց և հրամայեց որ ամէն մարդ գայ և իր գանգատը ընէ: Այն ատեն ալ ի՞նչ վայրի արարքներ ըսես որ չլսուեցան... Ռայնէկէ անոնց ժրպտելով մտիկ կ'ընէր: Ամէն մէկ ամբաստանողին խորաթափանց մտքով կը պատասխանէր խորամանկութեամբ ու խոհեմութեամբ: Ասդին՝ յանդուգն ու համարձակ, անդին՝ ծաղրով ու հեգնութեամբ, յետոյ նորէն խորամանկութեամբ և ծաղրով, ան ամէն մէկ մեղադրանքը գիտէր ետ մղել:

Սակայն ամբաստանողները վկաներ կը բերէին՝ պատուաւոր, անուանի մարդիկ: Անոնք կ'ապացուցէին՝ պարզ ու պայծառ որ Ռայնէկէ յանցաւոր էր: Վերջ ի վերջոյ Ռայնէկէ ստիպուեցաւ լռելու և մէկ ձայնի նման լսուեցաւ ամէն կողմէ:

«Ռայնէկէ պէտք է մահուան դատապարտուի»:

Այլ իր ամբողջ խօսքերը ապարդիւն անցան, որովհետեւ իր անհանգիստ խիղճը և ծանր մեղադրանքները զինքը ծանրապէս կը ճնշէին: Թագաւորը առաջ խուժող թշնամիները ետ մղեց և լռութիւն ազդարարեց: Իսկոյն խոր լռութիւն տիրեց սրահին մէջ: Թագաւորը հանդիսաւոր կերպով ոտքի ելաւ և արձակեց վճիռը:

— Ռայնէկէ դատապարտուած է մահուան: Բռնեցէք և կապեցէք. կախաղան պիտի հանուի:

Ռայնէկէ վախցաւ, կարծես լախտի հարուած մը ստացած ըլլար: Առանց դիմադրութեան ձգեց որ զինքը կապեն:

Ռայնէկէի բարեկամները դատաւարութեան ներկայ չէին եղած: Երբ լսեցին որ Ռայնէկէ մահուան էր դատապարտուել և որ բռնուած ու կապուած էր, շատ տխրեցան և վհատեցան՝ որովհետեւ Ռայնէկէ իրենց տէրն ու առաջնորդն էր: Սակայն զայն անպատիւ էին հռչակել և ամօթալի մահով պիտի մեռնէր: Որոշեցին իսկոյն թագաւորին պալատը ձգել և հեռանալ: Խիստ ու հանդիսաւոր կերպով թագաւորին ներկայացան, քաղաքավարութեամբ խոնարհեցան և թոյլտուութիւն խնդրեցին պալատէն հեռանալու: Ամբողջ խումբը՝ կապիկը, իշկարը, իրենց տոհմով միասին, հանդիսաւոր կերպով կանգնած էին հոն:

Թագաւորը շատ ցաւեցաւ որ այս բոլոր արժէքաւոր անձերը իրմէ պիտի հեռանային: Սակայն բան մը չէր կրնար ընել և գլխով համաձայնութեան նշան բրաւ: Երբ հեռացան, իր խորհրդականներէն մէկուն ըսաւ.

— Այս Ռայնէկէն ինծի շատ սուղ պիտի արժէ: Իր ազգականներու մէջ արժանաւոր անձեր կան, որոնցմէ դժուարութեամբ պիտի բաժնուիմ:

Մինչ այդ, Ռայնէկէ ուժեղ կապանքներով բան-

տարկուած էր: Գայլը, կատուն և արջը եռանդով կը հսկէին անոր վրայ. թագաւորը այդպէս էր հրամայած: Սակայն սիրով կը կատարէին, որովհետեւ ծաղրանքով կ'ըսէին Ռայնէկէին.

— Շուտով պիտի կախուիս:

Դուրս տարին զինքը. կախաղանները հեռուէն կը նշմարուէին: Այն ատեն կատուն ըսաւ.

— Գայլ բարեկամ, կը յիշե՞ս թէ ինչպէս Ռայնէկէ երկու եղբայրներդ կախաղան բարձրացուց և չփորձեց անգամ իր գոհունակութիւնը ծածկել: Հիմա ալ մենք իրեն հետ այդպէս կը վարուինք: Իսկ քեզ, արջ բարեկամ, այնպիսի ձևով խաբեց որ գիւղացիներէն լաւ ծեծ մը կերցնել տուաւ: Ուշադրութիւն ընենք որ խորամանկը ձեռքերնու չփախչի: Եթէ այս անգամ ազատի, այլևս ոչ ոք չպիտի կարենայ բռնել զինքը:

Գայլը պատասխանեց.

— Խօսքերով չե՞նք կրնար վրէժ լուծել: Եթէ չուան մը ունենայինք, սիրտերնիս կը զովացնէինք:

Այն ատեն Ռայնէկէ հեգնեց.

— Կատու, ես չուանի մը տեղը գիտեմ: Եթէ մինչև տէր հայրին տունը վազեմ, պարան մը կը գտնեմ, որ լաւ կը ճանչնաս:

Արդէն թագաւորը, թագուհին և ամբողջ հետեւորդները կախաղանին քով էին հաւաքուել: Բոլորը կ'ուզէին տեսնել թէ ի՞նչպէս Ռայնէկէ կախաղանին վրայ պիտի ձօճէր: Ռայնէկէ կեցած էր այն ճիւղին տակ, որ իբր կախաղան պիտի ծառայէր: Գլուխը կախ էր ձգել և ոչ մէկուն նայիլ չէր համարձակել: Գայլը գոչեց.

— Ամուր բռնեցէ՛ք Ռայնէկէն, որպէսզի չփախչի: Իսկ իր կնոջը հրամայեց.

— Ի սէ՛ր Աստուծոյ, օգնէ մեզի որ այս չա-

ըագործը պահպանենք: Եթէ ազատի, աւելի մեծ վիրաւորանքներ պիտի հասցնէ մեզի քան մինչև հիմա և միայն մեզի վրաս հասցնելու մասին պիտի մտածէ»: Անդիէն ալ արջին պոռաց.

— Մտածէ թէ ի՞նչպէս խայտառակուեցաւ և կըցածիդ չափ վրէժդ հանէ:

Յետոյ կատուին դարձաւ.

— Կ'ուզեմ սանդուխը դնել: Վեր մագլցէ, դուն ինձմէ ճարպիկ ես, և պարանը ճիւղին անցուր:

Արջն ալ գայլին եռանդէն վարակուեցաւ.

— Շո՛ւտ մը սանդուխը դրէ՛ք, այս գող-աւա-
կակը ձեռքէս չ'ազատիր:

Ռայնէկէ արջին դառն վիրաւորանքներ ուղղեց.

— Ամօ՛թ է որ ճիշդ դուն՝ իմ ազգականս, ին-
ծի մահուան առաջնորդես: Ընդհակառակը, դուն պարտաւոր ես զիս պաշտպանելու և չձգելու որ այս-
պիսի ամօթալի մահով մեռնիմ: Գիտես որ գայլը ին-
ծի կ'ատէ:

Ռայնէկէ իր մեղքերը հրապարա-
կաւ կը խոստովանի և կախաղանէն
կ'ազատի:

Ռայնէկէ, մեծ վախով, շատախօս և ծաղրող
կատուին, գայլին և արջին մէջտեղը կեցած էր: Իր
զլխին մէջ մտքերը կը խաչաձևէին.

«Եթէ կարենայի ելք մը գտնել, կը մտա-
ծէր, այնպէս որ թագաւորը ինծի ներէր և այս երեք
ստահակները իմ տեղս կախաղան բարձրանային»:

Բոլորովին վհատած էր, սակայն ըսաւ ինքն-
իրեն:

«Չե՛մ ուզեր կախաղան բարձրանալ, չե՛մ ու-
զեր: Պէտք է որ աղուո՛ր խաղ մը խաղամ գլխուն»:

Եթէ թոյլ տան խօսիլ, կրնամ յուսալ:»

Մինչ այդ, կատուն չուանը ճիւղին էր կապեր,
խսկ գայլն ալ Ռայնէկէն քաշքշելով սանդուխէն վեր
կը բարձրացներ: Երբ Ռայնէկէ վեր հասաւ, նայեցաւ
կենդանիներու կազմած մեծ շրջանակին: Խոր լու-
թիւն կը տիրէր: Բոլորը իրեն կը նայէին: Ռայնէկէ
սկսաւ խօսիլ.

— Պարոններ, մահը առջեւս կը տեսնեմ և
չեմ կրնար անկէ խուսափիլ: Այդ պատճառով թոյլ

— Պարոններ, մահը առջեւս կը տեսնեմ...

տուէք վերջին խնդրանք մը ընել ձեզի: Թագաւորէն
խնդրեցէ՛ք որ թոյլատրէ ինծի հրապարակաւ խոստո-
վանիլ: Մեղքերս այնքան բազմաթիւ են որ կրնան
ուրիշներ իմ տեղս պատժուիլ. սակայն կ'ուզեմ որ

ոչ մէկ անմեղ մարդ իմ պատճառով նեղութեան մէջ իյնայ:

Կենդանիները կը տեսնէին թէ ի՞նչպէս կը դողար ան. ազդուեր էին իր խօսքերէն և իրարու կ'ըսէին.

«Ասիկա փոքր խնդրանք մըն է, պէտք է գոհացնել»:

Թագաւորը շուրջը նայեցաւ և ընդհանուր շարժումը տեսաւ: Գլխով նշան ըրաւ և ըսաւ.

— Թող այդպէս ըլլայ, խօսէ՛ խիղճդ հանգըստացուր:

Ռայնէկէ ինքզինքը թեթեւացած զգաց. սկսաւ.

— «Աստուած ինծի օգնէ: Երբ շուրջս կը նայիմ՝ չեմ տեսներ մէկը՝ որուն վնաս մը հասցուցած չըլլամ: Դեռ փոքր խեղկատակ մըն էի՝ հազիւ մայրական կաթէն կտրուած, երբ արդէն մէջս արթնցած էր ըսպաններու հաճոյքը: Կը գողնայի ոչխարներու և այծերու փոքր գառնուկները երբ գարնան՝ մարգագետիններու վրայ կը խաղային: Հաճոյքով անոնց քաղցրահնչուն մայիւնը կը լսէի: Անգամ մը թաքստոցիս մօտեցող փոքր գառնուկ մը բռնեցի և քաղցր արիւնը ծծեցի: Այնքան ազդու, քաղցր համ ունէր, որ գառնուկներուն մէջ ցատկեցի և շորս հատը յափըշտակեցի: Օրէ օր աւելի համարձակ և աւելի յանդուգըն կը դառնայի: Ո՛չ մէկ թռչուն, ո՛չ մէկ հաւ ո՛չ մէկ սագ ձեռքէս չէր ազատեր: Ինչ որ ձեռքս իյնար կը խեղդէի: Չուտ սպաններու հաճոյքէն կը սպաննէի: Ինչ որ չէի կրնար ուտել, կը թողէի աւաղին մէջ:

«Չմեռ մը, գետի մը մօտ, գայլին հանդիպեցայ: Մացառներու ետև դարան էր մտած: Իբրև հօրեղբայր՝ ինծի սիրալիր կերպով բարեկեց: Երբ դժգո-

հեցայ՝ ինծի մեր ազգական ըլլալը բացատրեց: Ստիպուեցայ ճամբու ընկեր ընել զինքը: Իրարու հաւատարմութիւն ուխտեցինք. պիտի թափառէինք իրարու հետ և որսայինք: Անիկա մեծը կը գողնար՝ ես փոքր: Որսը պէտք էր իրարու մէջ բաժնէինք հաւասարաբար: Սակայն նոյնիսկ կէսը չէի ստանար, միշտ գայլն էր որ մեծ մասը կ'ունենար: Ինչ որ ալ յափըշտակէինք, հորթ, նոխաղ, խոյ կամ գառ, միշտ գայլն էր որ առաջ պէտք է կշտանար: Վրաս կը ունար ու կը վռնտէր: Իսկ երբ մեծ որս մը գտնէինք, եղ մը կամ կով մը, այն ատեն իր ողջ տոհմը կը կանչէր և ամբողջ ճաշէն կը ծուած ոսկորներն էին որ կը մնային ինծի:

«Բայց և այնպէս շատ ալ չէի նեղուեր, որովհետև մեծ գանձ մը ունէի՝ ամբողջ արծաթ ու ոսկի: Եօթը սայլ հազիւ կրնային տեղափոխել այդ գանձը:»

Երբ թագաւոր գանձի մասին լսեց՝ ականջները սրեց. Բոլոր կենդանիները լարուածութեամբ Ռայնէկէի կը նայէին: Թագաւորը հարցուց.

— Ո՞րտեղէն ունէիր այդ գանձը: Այս է որ կ'ուզեմ իմանալ:

Ռայնէկէ պատասխանեց անտարբերութեամբ.

— Ինչո՞ւ չըսեմ, հետս գերեզման տանելու միտք չունիմ: Ուրեմն իմացէ՛ք՝ գանձը գողցուած էր: Ձեր սպաննութեանն էր յատկացուած: Եթէ գանձը յափշտակուած չըլլար, հիմա առջևս կանգնած չէիք ըլլար: Ձեզի ազատելու համար հայրս գոհեցի:

Թագաւորը հրամայեց լուել և աղուէսը սանդուխէն վար բերուլ, տուէր լաւ հարցնել կարենալու համար:

Երբ թագուհին իր ամուսնոյն դէմ ծրագրուած

մահափորձի մասին լսեց, ծայր աստիճան վախցաւ և գոյնը նետեց: Գոռաց Ռայնէկէին:

— Ռայնէկէ՛, մահուան առջևը կանգնած ես, ճշմարիտ ըսէ, ի՞նչ մահափորձ է ատիկա:

Կենդանիներն ալ անհանգիստ էին, իրարու կը պոռային ու կը կանչէին: Թագաւորը մեծադրօրդ ձայնով գոռաց.

— Կը հրամայեմ որ լռէք: Ռայնէկէ թող վար գայ, որպէսզի աւելի լաւ կրնամ լսել իր ըսածները: Այս գործը ինծի կը վերաբերի:

Ռայնէկէ շատ ուրախացաւ: Իր թշնամիները որչափ բարկութեամբ ալ իրեն նայէին, ստիպուած էին ձգելու որ վար իջնայ: Թագաւորն ու թագուհին ազուէսը մէջերնին առին և մէկ կողմ տարին: Կենդանիները վախով ու հետաքրքրութեամբ ճամբաց կուտային անոնց: Ռայնէկէ պաղարիւնութիւնը վերագտեր էր և կը մտածէր.

«Եթէ յաջողիմ կրկին թագաւորին ու թագուհիին շնորհը գտնել, այն ատեն բոլոր անոնք որոնք իմ մահս կ'ուզեն, պիտի ոչնչացնեմ: Սակայն պէտք է վարպետութեամբ ու խոհեմութեամբ ստեմ:»

Ռայնէկէ սուտով մը կ'աղատի և որպէսզի իրեն հաւատան, հայրն ու մայրը կ'ամբաստանէ:

Թագուհին եռանդով ըսաւ.

— Ռայնէկէ՛, Աստուծոյ սիրոյն, ճշմարտութիւնը ըսէ մեզի:

Ռայնէկէ խոնարհաբար պատասխանեց.

— Ես կեանքի հետ հաշիւս գոցած եմ: Ինչո՞ւ խիղճս նոր սուտով ու նոր մեղքով մը ծանրա-

բեռնեմ: Կը վախնամ դժոխքէն և ցանկութիւն չունիմ յաւիտեան գեհե՛նի կրակներու մէջ այրելու: Ո՛չ, ամէն բան Զեյի պիտի խոստովանիմ, եթէ նոյնիսկ ստիպուած ըլլամ իմ ամենալաւ բարեկամներս մեղադրելու:

Թագաւորին սիրտը շարժեցաւ. տրտմութեամբ ըսաւ.

— Ռայնէկէ՛, գուտ ճշմարտութիւնը պիտի խոստովանիս:

Ռայնէկէ պատասխանեց.

— Ստոյգ մահուան առջև կը գտնուիմ: Երբ կախաղանի աստիճաններուն վրայ էի, ան բոլորովին մօտ էր ինծի: Ի՞նչպէս կրնամ իմ յօժար կամքովս դժոխքի կրակներուն մէջ նետուիլ:

Ռայնէկէ ամբողջ մարմնով կը դողար և ինքզինքը թշուառ մեղապարտ մը կը ձևացնէր, որ խղճի խայթէն ու մահուան վախէն կը տանջուի: Թագուհին կը մեղքնար Ռայնէկէն.

— Ռայնէկէի թշուառութեան վրայ շատ կը ցաւիմ. այդ պատճառով կը խնդրեմ քեզմէ, սիրելի թագաւոր, բարեսրտութեամբ վարուէ իրեն հետ: Զգէ՛ որ այստեղ ամէն ինչ ըսէ, և կենդանիները լռեցուր:

Ասոնք նորէն խոնուեր էին և խառն ի խուռն կը խօսէին: Թագաւորը նշան ըրաւ և լռութիւն պահանջեց: Կենդանիները ետ քաշուեցան եւ լռեցին: Ռայնէկէ ինքզինքը թեթևցած զգաց:

— Բոլորը պիտի ըսեմ, և ոչ մէկուն չպիտի խնայեմ:

Եւ երկար ու բարակ պատմութիւն մը սկսաւ, որտեղ ոչ ոքի չխնայեց, ոչ իր հանգստեալ հօր, ոչ ալ իշղարին, իր ամենալաւ բարեկամին, որ այնքան

տեղեր իրեն օգնութեան էր հասած: Ան մէկ բան գիտէր, որ՝ միայն այսպէսով է որ թագաւորն ու թագուհին հաւատ պիտի ընծայէին իր խօսքերուն և թէ գուցէ պիտի կրնար իր թշնամիները սեւցնել: Ան սկսաւ պատմել.

«Հայրս հօր թագաւորի մը գանձն էր գտեր: Բոլորովին մեկուսացած վայրի մը մէջ էր թաղուած: Այն ատեն հայրս հպարտ ու գոռոզ դարձաւ և սկսաւ բոլոր կենդանիները արհամարել, նոյնիսկ անոնց՝ որոնք առաջ իր ընկերներն էին եղած: Գըլ-խուն մէջ մեծ-մեծ ծրագիրներ կը կազմէր: Կատուն զրկեց արջի որսատեղին՝ վայրի երկիր մը: Կատուն պէտք է արջին ըսէր որ բարեհաճի մեզ մօտ գալ, թագաւոր ըլլալու համար: Արջը հօրս նամակը կարդալ տուաւ, որովհետեւ ինքը կարդալու արուեստը չէր սորված: Այս լուրը իրեն մեծ ուրախութիւն և քաջութիւն պատճառեց, որովհետեւ շատոնց ի վեր կը ցանկար թագաւոր ըլլալ: Անմիջապէս մեզ մօտ եկաւ, ուր զինքը պատիւներով ընդունեց: Իսկոյն պատգամաւորներ զրկուեցան մեր իմաստուն իշխարին և գայլին:

«Երկուքն ալ անմիջապէս եկան և չորս դաւադիրները սկսան բանակցել: Վերջապէս խաւար, փոթորկոտ գիշեր մը, դաւադրութիւնը գլուխ ելաւ: Ոչ թէ Աստուած, այլ սատանան էր որ օգնեց անոնց: Դաւադիրները հօրս դրամով հրապուրուեցան: Ահա՛ իրենց երգումին պարունակութիւնը.

«Թագաւորը պէտք է մեռնի և արջը անոր տեղը պիտի ընտրուի ու ոսկեայ թագով թագաւոր պիտի օծուի: Ով որ ընդդիմանայ՝ պիտի դուրս ընենք և սպաննենք:»

«Հօրս ոսկին կողմնակիցներ վաստակելու պիտի ծառայէր: Բոլորն ալ միաժամանակ գայլի գըլ-

խուն վրայ երգուեցան իրենց խոստումը կատարել:

«Այդ օրուրնէ սկսեալ եռուն աշխատանք մը ծայր տուաւ: Սուրհանդակներ կ'երթային ու կ'ուզային, գաղտնի խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենային, նամակներ կը ստացուէին ու կը զրկուէին. փայլուն ոսկին գլուխները կը դարձնէր ու խիղճերը կը ծանրաբեռնէր: Ես բանէ մը չէի կասկածեր, մինչև որ օր մը՝ առտուն կանուխ իշխար իրենները մատնեց: Գիշերային հաւաքոյթի մը ատեն քիչ մը շատ գինի էր կոնծեր և սկսաւ կատակել ու շատախօսել: Ամբողջ ծրագիրը յայտնեց իր կնոջ և հրամայեց գաղտնապահ ըլլալ: Սակայն երբ տիկին իշխար կնոջս հանդիպեցաւ, իսկոյն բոլորը անոր պատմեց: Երգուեցուց կինս որ մէկու մը չյայտնէ: Բայց հազիւ թէ կինս տան դուռը ետնէն գոցած էր, որ բոլորը ինծի պատմեց: Փաստերը այնքան ճշգրիտ էին, որ այլևս չէի կրնար լուրին ճշմարտութեանը վրայ կասկածիլ. սակայն դարմանքիս չափ չկար: Ի՞նչպէս կարելի է արջը թագաւոր ընել, երբ ան նենգաւոր մըն է, ի՞նչ մոլութեամբ ու վատ տրամադրութեամբ: Ի՞նչպէս կարելի է ցած տոհմէ սերած գիւղացի մը, արջի պէս շատակեր մը, այդքան մեծ պատիւի արժանացնել: Մեր թագաւորը ազնուատոհմ է, հօր է ու մեծասիրտ, բարի է և բոլոր կենդանիներու հանդէպ ողորմած:»

Կենդանիները խռնուեր էին Ռայնէկէի և թագաւորական գոյգին շուրջը: Լարուած ուշադրութեամբ Ռայնէկէի պատմութիւնը մօտիկ կ'ընէին: Ռայնէկէ շարունակեց.

«Շաբաթներ շարունակ ականատես եղայ դաւադիրներու գործունէութեան, որովհետեւ ելք մը չէի գտներ: Մէկ բան պարզ էր ինծի՝ որ եթէ հայրըս շարունակ այդ մեծ գանձը իր տրամադրութեան

տակ ունենար, այն ատեն պիտի կարենար շատ մը կենդանիներ իր կողմը շահիլ և վերջապէս իր նպատակը՝ թագաւորի մահը՝ իրագործել: Այդ պատճառով կ'աշխատէի խուղարկել և գտնել թէ ո՛ւր կըրնար պահուած ըլլալ գանձը, որպէսզի մէկ կողմ տա-

Հարուս գանձը ուրիշ տեղ տեղափոխեցինք...

նէի: Սակայն հայրս ծեր ու խորամանկ մարդ էր և որտեղ ալ իրեն լրտեսէի՝ դաշտին մէջ թէ խոր ան-

տառը, ցերեկը թէ գիշերը, ցուրտին թէ տաքին, անձրևին թէ արևին, միշտ ալ ունէ հնար կը գտնէր ձեռքէս աղատելու. եւ այսպէս երկար ժամանակ ունէ բան չկրցայ գտնել:

«Անգամ մը նորէն դարան էի մտեր: Ինքզինքըս բոլորովին հողին մէջ էի թաղեր, այնպէս որ միայն աչքերս ու քիթս ազատ էին մնացեր: Յանկարծ տեսայ հայրս, որ ապառաժի մը մէջ խոր առաջացող ճեղքուածքէ մը դուրս կ'ելլէր: Ան իմ մօտիկութենէս չէր կասկածեր: Շուրջը լաւ մը գննեց, հոս ու հոն վազեց ունէ դարանակալ գտնելու համար: Սակայն բան մը չգտաւ, ամէն ինչ խաղաղ ու լուռ էր: Այն ատեն ճեղքուածքին բերանը լաւ մը խզկեց և ամէն ինչ լաւ մը հարթեց: Ոտքերուն հետքերը իր փնջած և պոչովը սրբեց:

«Իսկոյն հասկցայ որ գանձը այդ ժայռին ճեղքին մէջ էր պահուած: Առանց ժամանակ կորսնցնելու գործի անցայ և ոտքերովս աւազը մէկզի ըրի: Արծաթի, ոսկիի և թանկագին քարերու փայլը մէկէն աչքերս կուրցուց: Մեր մէջ մէկը չկայ, որ մէկ անգամէն այդքան թանկարժէք իրեր տեսած ըլլայ: Շտապով գացի և կինս հոն տարի: Առանց սայլի կամ կառքի, միայն և միայն մեր բազուկներով, գիշեր ցերեկ աշխատելով, հարուստ գանձը ուրիշ տեղ տեղափոխեցինք: Շատ յոգնեցուցիչ եւ զժուարին աշխատանք էր: Այդ միջոցին հայրս դաւադիրներու հետ հաղորդակցութեան մէջ էր: Երբ որ գանձը պահեցինք, նորէն սկսայ դինքը լրտեսել: Արջը և գայլը նորանոր նամակներ կը զրկէին: Մեծ վարձատրութիւն կը խոստանային անոնց՝ որոնք արջը թագաւոր պիտի ընտրէին: Ընդհանրապէս, ճիշդ ինքը, հայրս էր որ սուրհանդակի դեր կը կատարէր. եւ մինչ երկրի շորս կողմը նամակներ կը տանէր, չէր ալ կասկածեր որ իր գանձը գողցուած էր:

«Մինչ այս մինչ այն, ամառը եկաւ: Հայրս յոգնելով եւ նեղուելով օտար երկիրներ էր թափառեր եւ արջին համար մեծ ուժեղով վարձկան պինւորներ էր վարձեր: Երբ արջի և իր ընկերներուն քով վերադարձաւ, բաւական նիւթ ունէր պատմելու իր կրած նեղութիւններու եւ վախի մասին: Շատ անգամներ մահուան վտանգի մէջ էր գտնուեր: Սակայն արջին լաւ լուր էր բերած: Միայն գայլի ընկերներէն հինգ հարիւր սուր ականներով զինուած կռուողներ արջին տրամադրութեան տակ կը դնէին ինքզինքնին: Յետոյ կու գային կատուններն ու արջերը, որոնք կ'ուզէին իրեն օգնել: Բոլոր առնեակներն և իշղարները երգուեր էին արջին օգնութեան փութալու: Եթէ դրամը հօրս քով մնացած ըլլար, այդ դաւադրութիւնը պիտի յաջողէր:

«Վերջապէս օր մը հայրս գնաց իր գանձը քննելու: Սակայն ո՛րչափ սարսափեցաւ՝ երբ բան մը չգտաւ: Նախ մտահոգ՝ պարապ ճեղքուածքին առջև նստեցաւ. յետոյ խելագարի պէս սկսաւ շրջաներ ընել, վերջը ճեղքուածքին մէջ մտաւ և դուրս ելաւ՝ քսան անգամէն աւելի: Յետոյ ամբողջ շրջակայքը փնտռեց՝ բոլորը ապարդիւն անցաւ՝ գանձը չկար ու չկար: Վերջ ի վերջոյ պարան մը գտաւ և քովի ծառէն ինքզինքը կախեց:

«Երբ դաւադիրները դիակը գտան և տեսան որ գանձը այլևս չկայ, այն ատեն բոլորը ցրուեցան: Եւ այսօր անոնք նստած են թագաւորին քով, իսկ ինծի՝ խեղճ Ռայնէկէին, ոչ ոք շնորհակալ չըլլար: Ես թագաւորին համար հայրս գոհեցի: Ո՞վ է որ անոր համար այս տեսակ բան մը պիտի ընէր:»

Թագաւորը Ռայնէկէի պատմութիւնը ուշագրութեամբ մտիկ էր քրեր: Անիկայ միայն մէկ բանի մասին կը մտածէր՝ գանձի մասին: Ինչպէս կրընար ընել որ Ռայնէկէ գանձին տեղը ցուցնէր: Թագուհին ալ նոյն մտածումները ունէր: Թագաւորը

նշան ըրաւ կենդանիներուն հեռանալ և Ռայնէկէն մէկ կողմ տարաւ: Թագաւորը և թագուհին միաժամանակ Ռայնէկէին ըսին.

— Տեղեկացուր մեզի թէ ո՞ւր է մնացած գանձը: Ռայնէկէ բողոքեց:

— Ինչպէ՞ս միտքէս անցնեմ Ձեզի գանձին տեղը ըսելու, երբ դուք ինծի կախել կու տաք: Դուք գողերուն և մարդասպաններուն կը հաւատաք, որոնք կը ջանան սուտերով մահա փութացնել:

Թագուհին պատախանեց շտապով.

— Ո՛չ, այդ բանը չպիտի պատահի, թագաւորը պիտի ձգէ որ ապրիս և քեզի պիտի ներէ: Անիկա քեզի պիտի պաշտպանէ, եթէ ասկէ վերջը իմաստութեամբ վարուիս՝ այնպէս որ կարենայ քեզի վստահիլ:

Թագուհիի խօսքերը Ռայնէկէի համարձակութիւնը եւ ինքնավստահութիւնը ետ բերին: Մտածկոտ ձևանալով ըսաւ.

— Սիրելի Տիկին թագուհի, եթէ թագաւորը Ձեր առաջ հանդիսաւոր երգում ընէ՝ հետո ողորմութեամբ վարուելու, զայրոյթը թողու և իմ բոլոր մեղքերս եւ յանցանքներս ներէ, այն ատեն իրեն այնչափ պիտի հարստացնեմ, որ աշխարհիս երեսը իրեն չափ հարուստ թագաւոր չգտնուի: Այն ատեն իսկոյն պիտի ըսեմ գանձին տեղը:

Թագաւորը սակայն դեռ կը կասկածէր և թագուհին զգուշացուց.

— Մի՛ վստահիր իրեն. գողնալու և յափշտակելու մէջ առաջին է, իսկ ըսածները սուտ են:

Թագուհին աղուէսի կողմը բռնեց.

— Գիտեմ որ Ռայնէկէ համակ ստութիւն և նենգութիւն է, այդ գիտեմ. սակայն ինչպէս կրնայ իշղարին իր եղբորորդուն, և իր սեփական հօրը ամենաժանր ոճիրներու մէջ ամբաստանել: Ես կը հաւա-

տամ իրեն , ան այլևս քու հանդէպ անհաւատարիմ
չպիտի գտնուի :

Թագաւորը համաձայնեցաւ :

— Ինծի համոզեցիք : Թէև Ռայնէկէի մեղքը
շատ մեծ է , սակայն աչքս պիտի գոցեմ վրան , որ-
պէսզի ա՛յ աւելի մեծ վնասներ չկրենք : Այս անգամ
ալ Ռայնէկէի խօսքին պիտի հաւատամ : Բայց կ'երդ-
նում թագովս՝ որ եթէ նորէն խաղաղութիւնը խան-
գարէ , այլևս չպիտի սպասէ որ իրեն խնայեմ : Իր
տոհմը մինչև տասներորդ սերունդը պիտի պատժեմ :
Նոր երդմանազանցութիւն մը կը նշանակէ պատերազմ
մը , որ երբեք չպիտի վերջանայ :

Երբ Ռայնէկէ թագաւորին փոխուիլը տեսաւ ,
ամենափոքրիկ վախն անգամ չքացաւ և ըսաւ խորա-
մանկութեամբ .

— Տէ՛ր թագաւոր , յիմար պիտի ըլլամ եթէ
բառ մը իսկ ըսեմ որ իսկոյն ապացուցել չկարենամ :

Թագաւորը կատարելապէս համոզուած էր ,
ձեռքը Ռայնէկէին երկարեց և իր բոլոր գէշ արարք-
ները ներեց : Ռայնէկէ չափէն աւելի ուրախացաւ :
Երբեք այդքան անել վիճակի մէջ չէր գտնուած : Ըսաւ .

— Ո՛վ թագաւոր , թող Աստուած Ձեզ և Ձեր
տոհմը Ձեր ողորմութեան համար վարձատրէ : Ձեզի
պարտական եղած երախտագիտութիւնս իմ գանձովս
պիտի փոխարինեմ : Ոչ ոք ամբողջ երկրի վրայ , ոչ
մէկ մարդ աստղերուն տակ այնքան արժանի չէ գան-
ձը ունենալու , որքան Դուք : Ինչ որ չեքեսթէն թա-
գաւորը ունէր՝ Ձեզի կը փոխանցեմ : Հիմա գանձին
տեղը ըսեմ . մեծ լեռէն դէպի արևելք ընդարձակ ա-
նապատ մը կայ : Այդտեղ կը գտնուի ապառաժ մը և
մացար մը : Անոր քով կայ պաղ աղբիւր մը , որ պէտք
է միտքերնիդ պահէք , ողորմած տէր : Մենակեաց
վայր մըն է՝ ընդարձակ անապատ մը : Միայն բու և
և բուէճ կ'ապրին այդտեղ : Հոն է թաղուած գանձը :

Երբ աղբիւրը անցնիք , պիտի հանդիպիք երկու դալար
ցարասիներու , որոնք ճիշդ աղբիւրին քովն են : Ա-
նոնց տակն է թաղուած գանձը : Թող իմ կինս ձեզի
հոն առաջնորդէ , որովհետև ուրիշ ոչ ոք չեմ ճանչ-
նար որուն կարենամ փստահիլ : Ան Ձեզի կը ցուցնէ
ցարասիները , իսկ դուք հողը կը փորէք : Առաջ քիչ մը
մամուռ պիտի գտնէք , բայց յետոյ պիտի տեսնէք
ոսկիի և գոհարի փայլը : Պիտի գտնէք նաև թագաւո-
րին թագը , որ մատնիչները արջին գլուխը դնել կ'ու-
ղէին : Շքեղ առարկայ մըն է , ոսկիէ ձուլուած և
թանկագին քարերով զարդարուած : Հազար հազար
ոսկի կը գնահատուի : Երբոր Ձեր առաջ այս գանձը
տեսնէք , դիս պիտի յիշէք , և ինծի պատշաճ պատի-
ւը պիտի տաք :

Այ թագաւորը ինքն ալ ոգեւորուեցաւ և սկսաւ
Ռայնէկէն փութացնել .

— Մտի՛կ ըրէ , Ռայնէկէ , դուն ալ ինծի պիտի
ընկերակցիս : Մինակս չպիտի կրնամ գանձը գտնել
որովհետև տեղը չեմ ճանչնար : Անշուշտ լսած եմ մեծ
լերան մասին : Կը վախնամ որ միւս տեղերը պար-
զապէս հնարուած են :

Ռայնէկէ շատ ալ չհասկցաւ թագաւորին կաս-
կածամտութիւնը : Լրջութիւնով ըսաւ .

— Տէ՛ր , ես Ձեզ հեռաւոր Արևելքի մասին չեմ
պատմեր՝ ուր Յորդանանը կը հոսի , այլ Մեծ լերան
մասին՝ որ մեզի շատ մօտիկ կը գտնուի : Կը կըրկ-
նեմ . ապառաժը , աղբիւրը և երկու ցարասիները՝
իսկոյն վկայ մը կանչեմ , որ Ձեզ նոյնը ըսէ :

Իսկոյն մօտ կանչեց նապաստակը , որ հետա-
քրքրութեամբ կենդանիներու շարքէն քանի մը քայլ
առաջ էր կանգնած : Նապաստակը սաստիկ վախցաւ ,
քայլ մը ցատկեց մեծ կենդանիներուն ետև պահու-
տելու համար : Մակայն Ռայնէկէի ձայնը այնքան
բարի կը հնչէր որ մօտ եկաւ : Ռայնէկէ ըսաւ .

— Նապաստակ , մի՛ վախնար , թագաւորը կ'ու-

դէ քեզ հետ խօսիլ: Խօսք տուր որ գիտցածդ պիտի
ըսես հեռաւոր անապատին մէջ գտնուող ապառաժի
և աղբիւրի մասին:

Նապաստակը պատասխանեց.

— Ճիշդ է, ապառաժի մօտ կը գտնուի աղ-
բիւր մը: Հոն մացառ ալ կայ: Այդտեղ է թաղուած
արծաթասէր կաշաղակը: Յաճախ եղած եմ այնտեղ,
ցուրտէն ու ծարաւէն ուժասպառ, յարատե փախի
մէջ:

Ռայնէկէ շտապով խօսքը կտրեց և ըսաւ.

— Բաւական է, շնորհակալ եմ. թագաւորը
պէտք եղածը հասկցաւ:

Թագաւորը Ռայնէկէէն ներողութիւն խնդրեց.

— Ներէ՛ իմ անխորհուրդ խօսքերուս: Կը
տեսնեմ որ ճշմարտութիւնը կ'ըսես: Այժմ հոգ տար
որ շուտ մը ինծի այնտեղ հասցնես:

Ռայնէկէ ըսաւ ներողամտութեամբ.

— Ուրախութեամբ Ձեզի կ'ընկերանայի բայց
շատ կը ցաւիմ որ չեմ կրնար: Կ'ամհնամ պատճառը
խոտտովանիլ: Շատ տարիներ առաջ գայլը՝ սատա-
նայէն դրդուած, փանք մտաւ: Թէն վեց փանական-
ներ իրեն համար կերակուր կը կրէին, շատակերը
չկշտացաւ: Թշուառ դրութեան մը մէջ, լալով ու
ողբալով, ինձ մօտ եկաւ: Ոսկորները ցցուեր էին,
կարելի էր մարմնի վրայ կողերը համրել: Իր քեռայ-
րը ըլլալով իրեն օգնեցի և խորհուրդ տուի որ փան-
քէն ազատի: Այդ պատճառով Պապը զիս բանադրեց
(անիծեց): Այս բանը շատ ցաւ կը պատճառէ և Ձեր
թոյլատրութեամբ վաղը դէպի Հռոմ ճամբայ պիտի
ելլեմ, բանադրանքէն ազատելու համար: Յետոյ ալ
կ'ուզեմ ծովու ճամբով Երուսաղէմ երթալ, որպէս-
զի վերադարձիս ամէն տեղ պատիւս վերականգնեմ:
Ուրիշ բան մըն ալ կայ. եթէ հիմա Ձեզի հետ գամ
ամէն մարդ պիտի ըսէ. «Տեսէք ի՞նչ փոփոխամիտ

է թագաւորը: Քիչ մը առաջ կ'ուզէր աղուէսը կա-
խել, իսկ հիմա միայն անոր հետ կը պտտի:»

Թագաւորը մտածութեան մէջ ընկղմեցաւ:

— Իրաւունք ունիս. ինծի չի վայելը քեզ
հետ երթալ: Նապաստակը կամ ուէ մէկը հետս կը
տանիմ: Իսկ դուն, ի սէր Աստուծոյ, դէպի Հռոմ և
Երուսաղէմ ճամբորդութիւններդ կատարէ: Թող
Աստուած քեզի օգնէ յանցանքներդ քաւելու և բո-
լորովին դարձի եկած քովս վերադառնալու:

Թագաւորը Հանդիսաւոր կերպով
Ռայնէկէին թողութիւն կը շնորհէ և
կենդանիներուն կը պատուիրէ անոր և
իրեններուն պէտք եղած յարգանքը
ցոյց տալ:

Թագաւորը թագուհիին հետ գահին վրայ բար-
ձրացաւ: Ռայնէկէ կեցած էր գահին ամենաբարձր
աստիճանին վրայ՝ թագուհիին քովը: Կենդանիները
անոնց շուրջ մեծ կիսաշրջան մըն էին կազմած: Թա-
գաւորը հանդիսաւոր կերպով ոտքի ելաւ և լու-
թիւն պահանջեց:

— Լուութիւն. լսեցէ՛ք բոլորդ՝ կենդանի թէ
թռչուն, աղքատ թէ հարուստ, մեծեր թէ փոքրեր,
բոլոր ճորտերս ու հպատակներս. ձեր առջև կանգ-
նած է Ռայնէկէն: Այս առտու իրեն կախաղան կը
սպառնար: Մակայն յետոյ ապացուցեց որ արժանի
է պատուոյ և ողորմութեան: Ամուսինս՝ թագուհին
ալ խնդրեց որ ներեմ Ռայնէկէին: Այսպէսով նորէն
բարեկամացանք և ներեցի իրեն: Ազատութիւն կու
տամ Ռայնէկէին և իր սեփականութիւնը կը վերա-
դարձնեմ: Իսկ ձեզի կը պատուիրեմ խստօրէն Ռայ-
նէկէին, կնոջն ու պզտիկներուն հետ գիշեր թէ ցե-
րեկ յարգանքով վարուիլ: Ասկէց վերջը ոչ մէկ գան-
գատ Ռայնէկէի դէմ ականջներուս չպիտի հասնի: Ե-
թէ առաջ մեղքեր է գործած՝ հիմա կ'ուզէ ուղղուիլ:
Վաղը առտու ցուպը և ուխտաւորի պայուսակը պի-
տի առնէ Հռոմ երթալու համար: Այնտեղէն ալ ծո-

վով Երուսաղէմ պիտի երթայ, մինչև որ բոլոր մեղքերուն համար կատարեալ թողութիւն ստանայ:

Կենդանիներու մէջ մեծ շարժում առաջ եկաւ: Խումբեր կազմուեցան, որոնք միաժամանակ կը խօսէին ու կ'աղմկէին: Կատուն, արջը և գայլը գլուխ գլխի էին եկած: Կատուն բարկութենէն կը փրփրէր:

— Կ'ուզէի գետնին տակն անցնիլ: Ահա Ռայնէկէ կրկին թագաւորին շնորհը կը վայլէ և պիտի աշխատի սուտով և խորամանկութեամբ մեզ՝ երեքիս ալ աւելի վնասներ հասցնել քան մինչև հիմա: Մէկ աչքէս արդէն կոյր եմ՝ հիմա ալ միւսին կարգն է:

Արջը դժկամակօրէն մոմռաց.

— Հնարք մը խորհելը դժուար է:

Իսկ գայլը կը մտածէր.

— Չեմ կրնար հասկնալ թէ ի՞նչպէս կրնայ այս տեսակ բան մը պատահիլ: Եկէք երթանք թագաւորին և անգամ մըն ալ հետը խօսինք:

Շուտ մը շտապեցին թագաւորին մօտ, սակայն ուշադրութիւն չըրին որ Ռայնէկէ մօտը կանգնած էր և փորձեցին Ռայնէկէի դէմ խօսիլ: Բայց թագաւորը վեր ցատկեց և բարկութեամբ գոչեց.

— Ձլեցի՞ք որ Ռայնէկէ կրկին շնորհս կը վայելէ:

Նշան ըրաւ պահակներուն՝ որոնք գայլն ու արջը կապկպեցին ու բանտ տարին: Թագաւորը անոնց ետեւէն կը նայէր ու կը մտածէր այն դաւաճանական արարքներուն մասին, որ Ռայնէկէ պատմեր էր իրեն: Իսկ Ռայնէկէ դարձաւ թագուհիին և սկսաւ խնդրել.

— Թոյլ տուէ՛ք որ արջին կռնակէն մէկ ոտք լայնութեամբ և մէկ ոտք երկարութեամբ մորթ հանեմ պայուսակիս համար. ինծի անհրաժեշտ է նաև գոյգ մը կօշիկ՝ որովհետև ճանապարհորդ մըն եմ: Մինչդեռ գայլը չորս հատ հաստ ու պինդ կօշիկ ունի: Անոնցմէ երկուքը կրնայ ինծի տալ: Միւս եր-

կուքէն ալ կրնայ զրկուիլ իր կինը: Չէ՞ որ տունը պիտի մնայ:

Թագուհին խոստացաւ Ռայնէկէի բոլոր ցանկութիւնները կատարել.

— Իրենց կեանքի գնովը անգամ գայլը և իր կինը երկու գոյգ կօշիկ պիտի տան:

Այդ լսելով Ռայնէկէ խոնարհութեամբ և քաղաքավարութեամբ թագուհիին շնորհակալութիւն յայտնեց.

— Աստուած Ձեզ Ձեր բարութեան համար թող վարձատրէ: Պանդուխտի պարտքն է իրեն բարութիւն ընողներուն համար աղօթել:

Գայլի առջևի ոտքերու կօշիկները դուրս քաշեցին իսկ իր կինը ետևի ոտքերու կօշիկները կորսնցուց: Կաշին ալ ճանկերուն հետ գնաց: Իսկ արջը կռնակին վրայէն մեծ կտոր մը մորթ կորսնցուց: Քերժուածները կ'ողբային ու կը հեծէին, մինչ Ռայնէկէ, նենգ ժպիտը երեսին, անոնց կը նայէր:

Ռայնէկէ հրաման կ'առնէ երթալու, և այնպէս կը ձևացնէ թէ ուխտի կ'երթայ. խոյր ցուպը աղուէսին ձեռքը կ'ու տայ եւ պայուսակը վիզէն կը կախէ:

Միւս առտու, դեռ արևը չծագած, Ռայնէկէ պալատի դրան առջևն էր: Հագած էր օր մը առաջ գայլէն յափշտակուած կօշիկները, զոր լաւ մը փայլեցուցած էր: Աղուէսը վայրագ ժպիտով մը անոնց կը նայէր. յետոյ հպարտութեամբ պալատ մտաւ: Թագաւորը աղուէսը սիրալիբ կերպով ընդունեց: Ռայնէկէ քաղաքավար ու հպարտ ձևով թագաւորին առջև խոնարհութիւն մը ըրաւ և ըսաւ.

— Տէ՛ր իմ, Ձեր խոնարհ ծառան սուրբ ուխտագնացութեան պատրաստ է: Կը խնդրեմ Ձեր քահա-

նային օրհնութիւնը, որպէսզի Աստուծոյ ողորմութեամբ ուխտագնացութիւնը յաջող երթայ:

Թագաւորը կանչել տուաւ խոյր: Ասիկայ միաժամանակ գիւանադպիր էր և պալատական քահանայ: Թագաւորը ըսաւ անոր.

Ռայնէկէին չոֆել տուաւ, օրհնեց...

— Այստեղ կանգնած է աղուէսը՝ ուխտագնացութեան երթալու պատրաստ: Օրհնէ՛ զինքը, պայուսակը վիզը անցուր և ցուպը ձեռքը տուր:

Սակայն խոյր մերժեց:

— Տէ՛ր իմ, արդեօք Ձեզի ծանօթ չէ՞ որ աղուէսը Պապի բանադրանքին տակ կը գտնուի: Եթէ՛ զին-

քը օրհնեմ՝ կրնայ դժբախտութիւն մը գալ գլխուս: Եպիսկոպոսը՝ որ իմ մեծաւորս է՝ կը պատժէ ինծի: Աղուէսի դէմ ոնէ թշնամութիւն մը չունիմ և սիրով կ'ընէի, եթէ կարենայի մեծաւորներուս առջև արդարանալ:

Թագաւորը ըսաւ դժկամակութեամբ.

— Պէտք չունիս պոռչտալու: Ի՞նչ պէտք կայ անօգուտ խօսքեր ըսելու: Ինծի ի՞նչ ձեր եպիսկոպոսը: Սառսանան տանի ձեր տատանումը: Լսեցի՞ր որ Ռայնէկէ չոֆել կ'ուզէ երթալ, կ'ուզէ ուղղուիլ: Ինչո՞ւ կ'արգիլես զինքը:

Խոյր շփոթած էր: Երբ տեսաւ թագաւորին բարկութիւնը, Ռայնէկէն չոֆել տուաւ, օրհնեց և խաչի նշանը հանեց անոր վրայ: Յետոյ պայուսակը վիզը անցուց և ճամբորդութեան ցուպը անոր երկարեց. Ռայնէկէ ըսաւ.

— Ողորմած թագաւոր, հրամայեցէք որ բանտարկեալներուն վրայ լաւ հսկեն, որպէսզի չփախչին:

Ինքզինքը այնքան տխուր կը ձևացնէր, որ բարի սրտերը կը մեղքնային իրեն: Ամէնէն վերջը քովը մնացին խոյր և նապաստակը: Աղուէսը ըսաւ անոնց.

— Ա՛խ, սիրելի բարեկամներս, իրարմէ պիտի բաժնուի՞նք: Ի՞նչ կ'ըլլայ, քիչ մըն ալ հետս եկէք: Բարի մարդիկ էք, ճիշդ այն տեսակ կեանք կը վարէք ինչպէս որ ես, երբ վանական էի: Երբեք ինծի գէշութիւն չէք ըրած. խոտ ու տերևով կը սնանիք և երբեք միս կամ ուրիշ կերակուրներ չէք ուտեր:

Ճամբան այնչափ բաներ պատմեց որ երկու կենդանիները առանց գիտնալու ինքզինքնին Մալէպարտուս դղեակին առջև գտան:

Ռայնէկէ նապաստակը կը սպաննէ և կնիծը կը պատմէ թէ ինչպէս ազատեցաւ:

Երբ Ռայնէկէ իր ամբողջին առջև հասաւ՝ ըսաւ.

խոյին. «Գուրսը մնացիր. նապաստակը ինձի հետ թող ներս գայ: Պէտք է կինս մխիթարէ, որ անպատճառ շատ տխրած պէտք է ըլլալ իմ ճամբորդութեանս լուրը առնելուն»:

Աղուէսի խօսքերը այնքան բրտանց էին, որ նապաստակը ներս մտաւ իսկ խոյը մնաց գուրսը:

Տիկին աղուէսը ծանր հոգերու մէջ՝ իր երկու ձագերովը պառկած էր խշտեակին մէջ: Չէր յուսար որ ամուսինը կը վերադառնայ: Երբ որ գայն տեսաւ, ուրախութեամբ վեր ցատկեց. ձագերը շտապեցին

— Հիմա ձգեցեք որ ուտեմք...

իրենց հօր ընդառաջ երթալու և թևերէն կախուեցան: Երբ տիկին աղուէսը տեսաւ պայուսակը, կօշիկները և ցուպը, շատ զարմացաւ ու ըսաւ.

— Ախ, Ռայնէկէ, ի՞նչպէս անցաւ ճամբորդութիւնդ: Ռայնէկէ պատասխանեց.

— Պալատը ինձի ձերբակալեցին, բայց թագաւորը ազատ արձակեց. արջն ու գայլն ալ պատանդ ձգեցի. իբրեւ ուխտաւոր Հռոմ կ'երթամ, հոն-

կէ ալ ծովով Երուսաղէմ: Ուրախացիր, իբրեւ քաւութիւն թագաւորը նապաստակը մեզի նուիրեց: Իր կեանքը մեր ձեռքին մէջն է, որովհետեւ ինքը թագաւորը ըսաւ որ սա է մեզի մատնողը: Չափէն աւելի բարկացած եմ. պէտք է իր մատնութիւնը քաւէ:

Երբ նապաստակը այս խօսքերը լսեց շատ վախցաւ և ուզեց փախիլ: Բայց Ռայնէկէ վրան յարձակեցաւ եւ կոկորդէն բռնեց: Նապաստակը սկսաւ զարհուրելի կերպով պոռալ. «Օգնութիւն, հասէ՛ք, աղուէսը կ'ուզէ դիս սպաննել»: Նապաստակի ձայնը ելաւ մինչև որ Ռայնէկէ վիզը խածաւ՝ կտրեց: Տիկին աղուէսը և պղտիկները վրայ հասան և արիւնը լափիլեցին: Ռայնէկէ աճապարանօք ըսաւ.

— Հիմա ձգեցէք որ ուտենք. իւզոտ նապաստակ է. անմիտ արարածը արդէն ուրիշ բանի պէտք չէր: Տիկին աղուէսը շուտ մը նապաստակին կաշին քերթեց և սկսան ուրախ ուրախ ուտել: Տիկին աղուէսը արդէն կշտացեր էր և հարցուց.

— Մոռցայ հարցնել թէ ի՞նչպէս ազատեցար: Աղուէսը պատասխանեց.

— Երկար ժամեր պէտք է բոլորը պատմելու համար. այժմ լաւ բարեկամներ ենք: Բայց այդ բարեկամութիւնը երկար չպիտի տևէ: Երբոր ճշմարտութիւնը իմանայ, դիս կեղծաւոր արարած պիտի կոչէ և եթէ յաջողի նորէն բռնել, այն ատեն ոչ արծաթով ոչ ոսկիով չպիտի կրնամ ազատիլ: Եթէ բռնէ՝ անկասկած կախաղան պիտի հանէ. պէտք է այստեղէն հեռանանք:

Խոյը նապաստակը դուրս կը կանչէ:
Ռայնէկէ կեղծ պատասխան կու տայ:

Խոյը դուրսը կը սպասէ: Համբերութիւնը հատաւ և գոռաց. «Նապաստակ, դուրս եկուր, պէտք է վերադառնանք»: Ռայնէկէ լսեց: Դուրս ելաւ և սիրալիր կերպով ըսաւ.

— Ներէ՛, խոյ, նապաստակը քեզի կ'իմացնէ որ կ'ուզէ հօրաքրոջ քով մնալ. կինս չ'ուզէր զայն ձգել. կրնաս կամաց կամաց երթալ. Բայց խոյը պատասխանեց.

— Չէ՞ որ լսեցի նապաստակին օգնութեան կանչը. կարծես մեծ նեղութեան մէջ ըլլար. Ռայնէկէ հագըստացուց կենդանին. «Ա՛ա, տես թէ ինչ եղաւ. կինս իմացաւ որ պիտի ճամբորդեմ, վախէն նուաղեցաւ, այն ատեն նապաստակը կանչեց. «Օգնութի՛ւն, հօրաքրոյրս կը մեռնի»». այս ճիշն էր որ լսեցիր:

— Ո՛չ, ըսաւ խոյը, մահուան ճիշի կը նմանէր. Աղուէսը պատասխանեց.

— Ոչ, նապաստակին ոչինչ չէ պատահած. Բացի ատկէ կ'ուզէի քեզի հետ ուրիշ բանի մը մասին խօսիլ. Թագաւորը ինձմէ խնդրեց իրեն շատ կարևոր տեղեկութիւն մը յայտնել. Պիտի ուզե՞ս, սիրելի եղբորորդիս, նամակը տանելու նեղութիւնը յանձն առնել: Ճիշդ հիմա լմացուցի. մէջը շատ գեղեցիկ բաներ եմ գրած. խոյը ուզեց գիտնալ.

— Նամակները ապահով են. ուր դնեմ որ պէսզի կնիքը չխախտի: Աղուէսը ճարը գիտէր.

— Արջի մորթէն շինուած պալատակը բաւական հաստ է ու ամուր. անով կարելի է փոխադրել նամակներ. Թագաւորը քեզ պատուով պիտի ընդունի և առատօրէն վարձատրէ. խոյը խելացի մարդ չէր, եթէ ոչ աղուէսի խօսքերուն չէր հաւատար. Ռայնէկէ ներս գնաց պալատակը առաւ և նապաստակին գլուխը մէջը դրաւ. նորէն դուրս ելաւ և խոյին ըսաւ.

— Այս պալատակը վզիդ կ'անցնեմ, բայց կ'արգիլեմ որ բանաս. Պիտի տեսնես թէ Թագաւորը քեզ որքան պիտի գովէ երբ նամակը կարդայ. Թագաւորին ըսէ որ նամակը ես եմ գրած, սակայն պարունակութիւնը դուն ես հնարած.

Յիմար խոյը երբ այս բանը իմացաւ, շտապով աղուէսէն բաժնուեցաւ և պալատի ճամբան բռնեց.

Երբ Թագաւորը խոյին գալը տեսաւ Ռայնէկէի

պալատակը վիզէն կախուած, շատ զարմացաւ.

— Ո՛ւր է Ռայնէկէն. կը տեսնեմ որ իր պալատակը կը կրես. խոյը ծանրութեամբ պատասխանեց.

— Մեծ իշխան, Ռայնէկէն ինձմէ բարեկամաբար խնդրեց Ձեզի երկու նամակներ յանձնելու: Ան իմ խորհուրդովս գրեց այդ նամակները. Անոնց մէջ նուրբ իմաստ և մեծ դատողութիւն պիտի գտնէք. նամակները այս պալատակին մէջն են:

Թագաւորը անմիջապէս կուղբը կանչեց, որ իր գրագիրն էր. ան գիտուն մարդ մըն էր և շատ լեզուներ կը հասկնար. Շտապով եկաւ եւ զգուշութեամբ սկսաւ պալատակը բանալ. Բայց որչափ զարմացան երբ կուղբը, նամակներու տեղ նապաստակի արիւնոտ գլուխը հանեց դուրս: Թագուհին գլուխը դարձուց իսկ Թագաւորը աղէտին առջև գլուխը խոնարհեց: Յետոյ սակայն վեր ցատկեց եւ խելագարի պէս սկսաւ պոռալ «Խաբուած եմ, յաղթուած. այսքան ալ ստախօսութիւն: Ռայնէկէ սրիկայ խաբեբայ մըն է:» Բոլոր կենդանիները շատ կը մեղքնային իշխանին՝ որ աղուէսի անհաւատարմութիւնը չէր կրնար ըմբռնել. բայց ոչ ոք կը համարձակէր բան մը ըսել: Թագաւորը սեղանին քովը նստած էր վշտալի գլուխը ձեռքերուն մէջ առած. ընծառիւծը որ Թագաւորին մօտն էր, առաջ եկաւ ու ըսաւ.

— Ինչո՞ւ այդքան ջղայնացած էք. միայն անոր համար որ ստահակ մը Ձեզ խաբած է: Չգաստացէ՛ք, դեռ ուժ ունիք մարդասպանը պատժելու: Թագաւորը պատասխանեց.

— Իրաւունք ունիս, ի՞նչպէս կրցայ այդ ստահակին հաւատալ: Իր պատճառաւ իմ ամենայաւ բարեկամներս խայտառակեցի. այս է իմ խիղճս տանջողը: Սակայն այս բոլորը կնոջս կը պարտիմ, այնքան աղաչեց, որ վերջ ի վերջոյ տեղի տուի:

Ընծառիւծը սկսաւ միտիթարել.

— Մի՛ յուշուիք, Ձեր բարեկամներուն ինչ չարիք որ հասցուցիք, կրնաք սրբազրել: Պէտք է իսկոյն գալլը և իր կինը բանտէն հանել եւ իբր հատուցում խոյը անոնց տալ: Պարզ է որ ան է նապաստակի մահուան պատասխանատուն: Վերջը պէտք

է Ռայնէկէի հետամուտ ըլլանք եւ երբ ձեռք անցը-
նենք առանց երկար խօսքի կախաղան հանենք:

Թագաւորը հաւնեցաւ ընծառիւծի խօսքերը:

— Այո՛, այդպէս յաւ է. իսկոյն գացէք գայ-
լը եւ իր կինը բանտէն հանեցէ՛ք եւ այստեղ բերէք.
անոնց նորէն իրենց պատիւը կը վերադարձնեմ: Նա-
եւ չմոռնաք ամէն տեղ յայտարարել որ Ռայնէկէ
միայն սուտով եւ խաբէութեամբ ազատեցաւ ար-
դարութեան ձեռքէն, նապաստակը սպաննեց եւ իր
Թագաւորը վատորէն խաբեց. բոլոր կենդանիները որ
հոս հաւաքուած են, պէտք է գիտնան այս բոլորը:
Բոլորը պէտք է յարգեն արջն ու գայլը, իսկ իրենց
հատուցումը թող ըլլայ խոյր իր ամբողջ տոհմով:

Իսկոյն կենդանիները բանտ վաղեցին եւ ըն-
ծառիւծը բանտարկեալներուն իմացուց Թագաւորին
պատգամը. ան եզրակացուց.

«Թագաւորը խոյր իր ամբողջ տոհմով ձեզի եւ
ձեր ժառանգորդներուն կը նուիրէ: Կրնաք անպա-
տիժ գինքը սպաննել, ըլլայ անտառը, դաշտը կամ
մարգագետինը: Ռայնէկէ օրէնքէ դուրս է. ո՛չ մէկ
օրէնք կը պաշտպանէ գինքը, իր կինը կամ իր պրզ-
տիկները. որտեղ ալ հանդիպիք պատժեցէք գինքը.
Թագաւորին պարգևը ընդունեցէք և նորէն հաւա-
տարմութիւն երդուեցէք իրեն»: Իսկ խոյր հանդիսա-
ւոր կերպով անոնց տրուեցաւ և անով իրենց ազատ-
ման խնջոյքը ըրին:

Ինչպէս որ Թագաւորը հրամայեր էր, այնպէս
ալ մնաց Արջը և գայլը եւ իրենց ամբողջ տոհմը յաւի-
տեան թշնամի են ոչխարներուն եւ խոյերուն. որ
տեղ ալ ըլլայ կը յարձակին ու կը յափշտակեն:

«ՄԱՍԻՍ» ՌՈՒՄ. ՀՐԱՏ. ԱՆ. ԸՆԿ. ՊՈԽԻՐԷՇ

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Սմիսը երկու գիրք կը հրատարակուին՝ ամսոյ 15ին և 30ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ ԵՆ ԱՌԱՋԻՆ ՎԵՅԱՄՍԵՍԻՆ.

Թիւ 1) Հինգ պատմուածքներ՝	Յովհ. Թումանեան եւ Ղ. Աղայեան
Թիւ 2) Սասունցի Դաւիթ՝	Յովհ. Թումանեան
Թիւ 3) Մըլիւնները՝	Թ. Գաբրիէլեան
Թիւ 4) Լուսերեսն ու Վարդերեսը	Կրիմ Եղբայրներ
Սագարած Աղջիկը	« «
Գերին եւ Արիւծը	Ա. Զիլինկարեան
Թիւ 5) Ուրախ Հնակարկատը	Յովհ. Թումանեան
Ոսկիէ աղջիկը	Գերմաներէնէ
Թիւ 6) Մօրը համար	Էտմ. Տ'Ամիշիս
Թիւ 7) Իշու մը յիշատակարանը	Կոմսուհի Սէկիւր
Փոքրիկ լրտեսը	Էտմ. Տ'Ամիշիս
Թիւ 8) Արեգնազան	Ղ. Աղայեան
Թիւ 9) Երեք պատմուածքներ	Կրիմ Եղբայրներ
Թիւ 10) Մէկ օրուան Թագաւոր	Հաղար ու մէկ գիշերներ
Թիւ 11) Երեք պատմուածքներ	Կրիմ Եղբայրներ
Թիւ 12) Ինչո՞ւ համար է ծաղիկը եւ Գերի արծիւը Ն. Սարգսեան	

Համագումար 400 էջ, պատկերազարդ:

Վեցամսեայ րաժնեգին, 110 լէյ, 80 Լէվա. 1 Տոլար, 15 ֆրանս.

Փրանք:

Տարածեցէ՛մ մանկական գրադարանը

Բաժանորդագրեցէ՛մ ձեր զաւակները

«Ազգային գրադարան

NL0224587

„ՄԱՍԻՍ“

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա. ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ՝ «ՎԷՄ», 13 Rue des Platanes Plessis Robinson Seine, Paris

ԱՆՈՐ ԵՆԹԱԿԱՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) ԿԻՊՐՈՍ՝	Պ. Յ. Մահաճեան	Nicosia, Arastast, No. 1
2) ԵԴՈՎՊԻԱ՝	» Հ. Պուլսալեան	Hirna
3) ՊԱՂԵՍՏԻՆ՝	» Վ. Կէտիկեան	Ierusalem, Haret el Nsare
4) ԻՐԱԲ՝	» Մ. Սոսոյեան	Baghdad, South gate, Bataveen/ 27/1
5) ԱՐԱԴԱՆ՝	» Ա. Յակոբեան	P. O. Box 22
6) ԹԱԻՐԻԶ՝	» Խ. Մեղրումեան	
7) ՆՈՐ ԶՈՒՂԱ՝	» Թ. Թադէոսեան	(Ecole Arménienne)
8) ԹԷՀՐԱՆ՝	» Ե. Իսխանեան	Red. „Alik“
9) ԴԱՄՈՍԿՈՍ՝	» Ս. Պոյաճեան	B. P. 321
10) ԳԱՀԻՐԷ՝	» Գ. Մխիթարեան	B. P. 868
11) ՀԱԼԷՊ՝	» Յ. Կոնդալեան	Hamam-el-Telle
12) ՄԱՐՍԷՅԼ՝	» Ն. Կարսեան	Rue Nationale, No. 49
13) ՓԱՐԻԶ՝	» „ՎԷՄ“	
14) ՊՈՒԱԹՐԷՍ՝	» „ԱՐՄԷՆԻԱ“	Canning, 1087

ՄԱՍՆԱԻՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) ՍՕՖԻԱ՝	Պ. Գ. Հալաճեան	B. P. 444
2) ՌՈՒՍՃՈՒԲ՝	» Օւ. Զարմուշի	Ecoles Armeniennes
3) ՖԵՐԴԻՆԱՎԱՆ՝	» Մ. Թովմասեան	Bul. Ferdinandova, No. 3
4) ՓԼՈՎԴՏԻՎ՝	» Մկ. Կարապետեան	

Գ. ԵՐԵՎԱՆ

1) ԱԹԷՆՔ՝	» Նոր Օր՝	20 A. Rue Vouli
2) ՅԵԼԱՆԻԿ՝	» Հորիզոն՝	Rue Franguini, 2

Գ. ՀԻՍ. ԱՄԵՐԻԿԱ

1) ՊՈՍՏՈՆ՝	» Հայրենիք՝	13—15 Shawmut St.